

PRIRUČNIK ZA IZRADU MENTORSKOG PROGRAMA O PRISTUPU ŽENA PRAVOSUĐU ZA PRAVNE STRUČNJAKE

Sufinansira
Evropska unija

EVROPSKA UNIJA

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Sufinansira i
implementira Vijeće Evrope

Sufinansira
Evropska unija

COUNCIL OF EUROPE

Sufinansira i
implementira Vijeće Evrope

PRIRUČNIK ZA IZRADU MENTORSKOG PROGRAMA O PRISTUPU ŽENA PRAVOSUĐU ZA PRAVNE STRUČNJAKE

Autori

Zora Csalagovits i Elisabeth Duban

Rujan 2023

Naslov originalnog izdanja:
"GUIDE FOR DEVELOPING A MENTORING
PROGRAMME ON WOMEN'S ACCESS TO JUSTICE
FOR LEGAL PROFESSIONALS"

Ovaj dokument izrađen je u okviru programa
Partnerstvo za dobro upravljanje (PGG) i preveden
u okviru programa Horizontal Facility III, uz financijsku
podršku Evropske unije i Vijeća Evrope. Sadržaj
dokumenta je isključiva odgovornost autora.

Mišljenja iznesena u dokumentu ni na koji način ne
odražavaju službeni stav Evropske unije ili Vijeća Evrope.

Reprodukcija odlomaka (do 500 riječi) je odobrena, osim
u komercijalne svrhe, sve dok se čuva cjelovitost teksta,
odlomak se ne koristi izvan konteksta, ne pruža nepotpune
informacije ili ne dovodi na drugi način u obmanu čitaoca
u pogledu prirode, opsega ili sadržaja teksta. Izvorni tekst
uvijek mora biti priznat na sljedeći način: „© Vijeće Evrope,
2023“. Svi ostali zahtjevi koji se tiču reprodukcije/prevoda
cijelog ili dijela dokumenta, trebaju se uputiti Direktoratu
za komunikacije Vijeća Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex
ili na e-mail publishing@coe.int).

Sva ostala prepiska koja se odnosi na ovu publikaciju treba
biti upućena na adresu Co-operation Unit Gender Equality
Division, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex,
France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00,
E-mail: Horizontal.Facility@coe.int

Naslovna slika korištena uz licencu Shutterstock Premier.

© Vijeće Evrope, 2023. Sva prava zadržana.
Licencirano Evropskoj uniji pod uvjetima.

SADRŽAJ

UVOD	5
CILJEVI	6
PROCES I METODOLOGIJA	7
Koraci koji se primjenjuju u započinjanju mentorskog procesa	7
PRIMJER SADRŽAJA MENTORSKOG PROGRAMA	11
Prva sesija: Uvod: upoznavanje i postavljanje ciljeva	16
Druga sesija: Zašto me se tiče pristup žena pravosuđu?	18
Treća sesija: Ako je pravda „slijepa“ nije rodno neosjetljiva!	21
Četvrta sesija: Istraživanje prepreka u pristupu žena pravosuđu	24
Peta sesija: Pristup pravosuđu u slučajevima nasilja nad ženama	28
Šesta sesija: Primjena međunarodnog prava o pravima žena u domaćim sudovima	32
Sedma sesija: Rad sa sudskom praksom	34
Osma sesija: Šta se može poduzeti na uklanjanju rodnih stereotipa u sudskim procesima?	38
Deveta sesija: Primjena rodno osjetljivih praksi u realnom životu	41
Deseta sesija: Ocjenjivanje, budući koraci i završetak	43
DODATNI IZVORI ZA OSMIŠLJAVANJE SESIJA	44
PRILOZI	47
(1) Obrazac izvještaja o mentorskoj sesiji (za mentore)	48
(2) Obrazac za završnu evaluaciju mentorstva (za učenike)	50
(3) Obrazac završnog izvještaja o mentorstvu (za mentore)	53

UVOD

Kako bi se u svim državama članicama Vijeća Evrope osigurala ravnopravnost polova, njegov osnovni prioritet je garantiranje ravnopravnosti žena u pristupu pravosuđu. Jedno od šest strateških ključnih oblasti u radu Vijeća Evrope za period od 2018. do 2023. godine je bavljenje činjenicom da „čvrsto ukorijenjena ekonomska i društvena neravnopravnost žena i muškaraca, rodna pristrasnost i stereotipi uzrokuju neravnopravan pristup žena i muškaraca pravosudnim tijelima“¹. U tu svrhu, Vijeće Evrope obezbijedilo je podršku u provođenju niza studija o preprekama sa kojima se u pristupu pravosuđu žene najčešće susreću, te je sazvalo više konferencija stručnjaka.

U okviru konkretnih projekata koji se tiču pristupa žena pravosuđu provedenih u šest zemalja Istočnog partnerstva (Armenija, Azerbejdžan, Bjelorusija, Gruzija, Republika Moldavija i Ukrajina), Vijeće Evrope pažnju je posvetilo razvijanju alata za praktičare kako bi se poboljšala njihova osposobljenost za unaprjeđivanje pravosudnih sistema u kojima rade. Ključni izvori koji su do sada izrađeni u okviru ovog projekta su:

- ▶ *Priručnik za obuku sudija i tužilaca o osiguravanju pristupa žena pravosuđu* (2017)²
- ▶ Onlajn kurs o *Pristup žena pravosuđu* u okviru platforme HELP³ [Human Rights Education for Legal Professionals, /Edukacija o ljudskim pravima za pravne stručnjake].
- ▶ Studije o preprekama, pravnim lijekovima i dobrim praksama u pristupu žena pravosuđu provedene u Armeniji, Azerbejdžanu, Gruziji, Republici Moldaviji i Ukrajini (2017)
- ▶ Informativni članak o pristupu žena pravosuđu – *Pristup žena pravosuđu: Priručnik za pravne praktičare* (2018)⁴

Ovaj Priručnik predstavlja naredni korak u okviru projekta *Pristup žena pravosuđu* i **alat je koji pomaže u izradi mentorskog programa** na temu ravnopravnog pristupa žena pravosuđu. Mentorski program osmišljen je u cilju jačanja kontinuiranog učenja praktičara u sektoru pravosuđa, odnosno, sudija i tužilaca.

1. Strategija Vijeća Evrope za ravnopravnost polova za period 2018.-2023. godine
2. [https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{"14965347":0}](https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{)
3. <http://help.elearning.ext.coe.int>
4. <https://rm.coe.int/factsheet-womens-access-to-justice/16808ff44e>

CILJEVI

Mentorski program namijenjen je premošćivanju razlika između materijala predstavljenog u priručniku za obuku i online HELP kursu i mjera koje sudije i tužiocima mogu poduzimati u svom radu. Primjenom drugačijeg pristupa u odnosu na onaj koji se primjenjuje u tradicionalnom predavanju u učionicama, udžbenicima ili priručnicima, cilj metodologije mentorstva je uspostaviti vezu između teorija o pristupu pravosuđu, međunarodnog prava o ljudskim pravima i svakodnevne prakse praktičara, sa posebnim osvrtom na specifične oblasti u kojima se najčešće nailazi na teškoće. U mentorstvu „učenik“ (mentee) učestvuje u usmjeravanju procesa učenja, kako bi on u što većoj mjeri odgovarao njegovom vlastitom iskustvu.

Kroz ovaj Vodič proces mentorstva mentijima će omogućiti posvećivanje pažnje trima aspektima poboljšanja pristupa žena pravosuđu:

- ▶ povezivanje apstraktnih koncepata sa svakodnevnim poslom;
- ▶ pozivanje na međunarodno pravo u domaćim predmetima;
- ▶ prepoznavanje i reagiranje na rodne stereotipe i rodnu pristrasnost u pravnoj praksi.

Razmatranjem načina kako rodno osjetljivo pravosuđe može funkcionirati u praksi mentija, oni će:

- ▶ razviti nove vrijednosti, naročito rodno osjetljivi pogled na pristup pravosuđu;
- ▶ postati promotori pravne prakse pristupačnije za žene;
- ▶ pomoći u jačanju osposobljenosti drugih pravnih stručnjaka da osiguraju ravnopravan pristup pravosuđu za žene i muškarce (putem dodatnog mentorstva – neformalno ili formalno – ili kao uzori u svojoj profesiji).

PROCES I METODOLOGIJA

Šta je mentorstvo? Ko je mentor?

Mentorstvo je koncept koji se u raznim sektorima obrazovanja shvata i tumači na više načina. Te razlike uglavnom su izražene u *kvalitetu odnosa* između mentora i mentija, *metodologiji koja se primjenjuje* i *općem očekivanom ishodu* procesa učenja. Međutim, generalno je prihvaćeno da se mentorstvo u suštini odnosi **na pružanje podrške u učenju i razvijanju efikasnijem od samostalnog učenja.**

U kontekstu projekta *Pristup žena pravosuđu* mentorstvo se definira kao oblik komunikacije između mentora i nekog drugog pravnog praktičara kojim se pruža podrška i koji omogućava razmatranje i širu svijest o rodno osjetljivom pristupu u sektoru pravosuđa. Dakle, mentor mora imati mogućnost uviđanja veze između predmeta i praktičnih implikacija tih teorija u svakodnevnom radu mentija. On treba znati saslušati i postaviti pitanja koja su mentiju od pomoći u prepoznavanju radnji koje mogu poduzeti u cilju razvijanja svog rada i pristupa u pogledu rodne osjetljivosti.

Još jedan značajan aspekt ovog procesa je činjenica da je mentor osoba izvana; on nije direktno uključen u svakodnevne poslove mentija, već je zadužen za podršku i podsticanje mentija u radu na postizanju vlastitih ciljeva. Mentor je partner na putu učenja.

Mentorstvo je moćan alat zbog toga što:

- ▶ otvara prostor za dijalog i razmišljanje;
- ▶ stavlja ljude u središte pažnje;
- ▶ promovira ravnopravno partnerstvo u procesu učenja;
- ▶ omogućava vrlo kvalitetnu razmjenu stručnih mišljenja o temi zbog pripadnosti istom sektoru;
- ▶ omogućava fleksibilnost u prilagođavanju potrebama mentija,
- ▶ je individualan – svaki odnos će za dvije osobe koje u njemu učestvuju biti jedinstven;
- ▶ dopunjuje druge mjere učenja.

Kako biti mentor

Sposobnosti i iskustva koje mentor treba posjedovati su:

- ▶ znanje i iskustvo u sektoru – mentor treba biti upoznat sa procesima i kontekstom u okviru sektora pravosuđa u regiji/svojoj zemlji;
- ▶ kredibilitet – mentor treba posjedovati lični i profesionalni kredibilitet. To se prije svega odnosi na ličnu povezanost i profesionalna iskustva u polju pravosuđa;
- ▶ sposobnost stvaranja sigurnog prostora i osnaživanja – mentor treba znati kako stvoriti radno okruženje u kojem pojedinci mogu bezbjedno razmotriti svoje predrasude i gdje se osjećaju osnaženim za smišljanje novih ideja za vlastitu praksu;
- ▶ samosvijest – da bi drugima mogao pružiti podršku u učenju mentor treba dobro poznavati vlastite sposobnosti i potrebe za razvijanjem;
- ▶ pristupačnost – mentor treba biti spreman i moći posvetiti dovoljno vremena mentijima za pružanje podrške i usmjeravanje;
- ▶ komunikacija – mentor treba posjedovati dobre sposobnosti komunikacije i slušanja da bi mogao razumjeti ideje i osjećaje drugih;
- ▶ otvorenost i razumijevanje – mentor treba biti otvoren prema novim i drugačijim načinima obavljanja poslova i rada i imati razumijevanje za mentije.

Razlika između nastavnika i mentora

U nastavi
važno je znanje,
a u mentorstvu
iskustvo.

	Nastavnik	Mentor
Pojedinac/grupa	Komunikacija sa grupama učenika	Najčešće direktna komunikacija, ponekad sa manjim grupama osoba
Priznanje	Ocjene, diploma	Bez ocjena, potvrda
Motivacija	Obavezno/dobrovoljno pohađanje	Samomotivirano pohađanje
Učenje	Prenošenje znanja i informacija podučavanjem i objašnjavanjem	Informacije se dopunjavaju učenjem iz iskustva i razmatranjem; informacije se međusobno razmjenjuju jer mentori mentijima pomažu da se razvijaju kao kolege stručnjaci.
Usmjerenost	Pažnja je usmjerena na razumijevanje šta i kako uraditi da bi se postavljeni cilj ostvario.	Pažnja je više usmjerena na primjenu znanja u praksi i to ne samo kako nešto uraditi, nego i zašto je to korisno uraditi na taj način.
Dinamika učenik – nastavnik/mentor	Unaprijed uspostavljena hijerarhija	Ravnopravno partnerstvo između mentora i mentija
Sadržaj	Standardizirani sadržaj	Sadržaj se formira prema potrebama mentija
Procjena	Eksterna procjena, ispit	Samoprocjena

Proces mentorstva

U okviru projekta izrađen je primjer procesa mentorstva sa konkretnim koracima i smjericama, s tim da ne treba zaboraviti na fleksibilnost ovog procesa i neophodno prilagođavanje potrebama mentija. Navedeni koraci služe kao smjernice i preporuke, polazišta koja će se koristiti u skladu sa kontekstom i mogućnostima.

Osnovu procesa mentorstva čine:

Postavljanje ciljeva za mentije

Ciljevi procesa mentorstva trebaju biti konkretni i realni i jasno dogovoreni na njegovom početku.

Jedan od primjera cilja mogao bi biti sljedeći: Menti za vrijeme mentorskog procesa treba usvojiti znanje koje mu omogućava sposobnost prepoznavanja povezanosti između njegovog svakodnevnog rada na predmetima i standarda Konvencije Vijeća Evrope za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).

Rok (oko osam mjeseci)

Kako bi se osiguralo usvajanje znanja u najvećoj mjeri, planirano je trajanje procesa mentorstva od oko **osam mjeseci**. Konsultacije treba organizirati najmanje jednom mjesečno kako ne bi došlo do prekida krive učenja. Predložene sesije mogu se reorganizirati i/ili po potrebi ponoviti dok za neke tematske cjeline može biti potrebno više od jedne mentorske sesije.

Koraci koji se primjenjuju u započinjanju mentorskog procesa

1. Upoznavanje sa očekivanjima, upravljanje očekivanjima i dogovor

Kod prvog susreta sa mentijem, objasnite mu svoju ulogu i svrhu mentorskog programa, kako bi se osjećao ugodnije.

Odgovorite na sva njegova pitanja o procesu mentorstva.

Objasnite šta od njega očekujete (npr. da dođe spreman sa slučajevima/idejama/problemima koje treba rješavati ili upitima koje treba razmotriti; redovne konsultacije i slično).

Objasnite šta ste vi za njega spremni uraditi i obezbijediti mu: konsultacije, materijale za učenje, diskusije, primjere slučajeva.

2. Napravite neformalnu procjenu potreba i zajednički odredite ciljeve

Pitajte mentija šta su njegovi prioriteti u konsultacijama sa vama. O kojim aspektima rodne osjetljivosti/pristupa žena pravosuđu želi najviše naučiti? U kojim oblastima očekuje ostvarivanje napretka? U skladu sa njihovim potrebama i temom mentorskog programa formulirajte 1-3 konkretna cilja učenja.

3. Napravite plan konsultacija

Koliko često ćete se sastajati sa mentijem? Hoće li se mentorske sesije održavati u grupi ili pojedinačno? Kako ćete kontaktirati u vezi sa održavanjem konsultacija (telefonom, e-mailom), koji način vam najbolje odgovara?

4. Prvo pažljivo saslušajte, a onda postavljajte pitanja i dajte preporuke. Nemojte davati uputstva mentiju o tome šta treba uraditi

Vi sigurno posjedujete različita iskustva i akumulirana znanja, ali menti nije prazna kutija u koju stavljate svoja stručna znanja – vaš cilj je da oni sami shvate osnovne svrhe svog učenja, a ne da im pokažete vlastitu genialnost i znanje.

Najjednostavnije bi bilo reći im šta da rade, ali oni tako ne bi stekli iskustvo razmišljanja o izazovima kako bi sami došli do rješenja.

Prije nego što date svoje mišljenje posvetite pažnju onome što menti ima da kaže. Pitajte mentije za mišljenje. Oni iznose opažanja i poglede iz kojih i vi sami možete učiti.

5. Preispitajte vlastitu pristrasnost

Pokušajte izbjeći da vam stereotipi iskrive utiske. Ne zaboravite da smo svi subjektivni. S vremena na vrijeme provjerite vlastite utiske.

6. Ne paničite ako ne znate odgovor

Mentori nisu kompjuteri ili enciklopedije koji imaju sve odgovore o određenoj temi. Zapamtite da je to dobro, a ne znak vaše nesposobnosti. Kada je potrebno obratite se kolegama za podršku. Svoju nesigurnost oko davanja odgovora pretvorite u priliku za učenje (i mentorstvo).

7. Iskažite podršku i posvećenost

Zamislite se kao instruktora vožnje: vi ste na mjestu suvozača, a mentiju dajete potpunu kontrolu nad vožnjom. Ipak, i dalje ste tu da date savjet ili da ga usmjeravate ili, ako je potrebno, da povučete ručnu kočnicu.

Podrška za mentore

I mentor može osjećati potrebu za podrškom. Sa mentijem se može naći u nekoj situaciji kada nije siguran kako postupiti. U ovom Priručniku nudi se metodološka podrška mentorima (sadržana u opisima sesija u vidu savjeta i prijedloga) i niz izvora dodatne literature na koju se poziva u tekstu. Mentori mogu dobiti i podršku od svojih kolega, a podstiču se i da podržavaju jedni druge.

PRIMJER SADRŽAJA MENTORSKOG PROGRAMA

Materijal koji se navodi u ovom dijelu sastoji se od deset zasebnih tematskih cjelina ili „sesija“ osmišljenih za primjenu u ovom mentorskom programu u periodu od osam mjeseci. Sesije su predstavljene redoslijedom sličnom poglavljima u *Priručniku za obuku sudija i tužilaca o osiguravanju pristupa žena pravosuđu* i modulima online HELP kursa o *Pristupu žena pravosuđu*. Međutim, osim prve i posljednje, sve sesije mogu se prilagođavati, tako da mentor može odlučiti kojim redoslijedom će na njima raditi. Navedeno je i više prijedloga o različitim načinima kako se svaka sesija može koristiti, ali su kreativnost i prilagodljivost dobrodošli!

Podsticanje pripravnika ili mentija da prepozna potencijalne prepreke u pristupu žena pravosuđu u njegovom pravnom sistemu i da razmišlja drugačije o načinima kako pravosudni sistem može funkcionirati predstavlja vrlo važan dio procesa mentorstva. Priručnik za obuku i HELP kurs uključuju otvorena pitanja osmišljena da bi se pokrenule diskusije. Mentorski program daje još više prilika za usmjereno učenje gdje menti ta pitanja može detaljnije istraživati i razmišljati o svojoj praksi i pretpostavkama. To znači da mentor ovdje predstavljeni sadržaj treba posmatrati kao prijedloge koje je moguće prilagoditi i koristiti tako da na najbolji način ispune ciljeve učenja koje osmisle mentor i menti.

Mentorske sesije

Prva sesija je uvodna i može se kombinirati sa još jednom sesijom o nekoj bitnoj temi, kao što je druga sesija. Deseta sesija predstavlja završni zaključak i ocjenu, a preporučuje se da se ovoj sesiji vrijeme posveti na samom kraju mentorskog programa. Ključne sesije, br. 2-9, tiču se različitih tematskih cjelina koje su uvedene u priručnik o obuci i HELP kurs o pristupu žena pravosuđu. Lista sesija navodi se u nastavku:

1. Uvod: upoznavanje i utvrđivanje ciljeva
2. Zašto me se tiče pristup žena pravosuđu?
3. Ako je pravda „slijepa“, nije rodno neosjetljiva!
4. Istraživanje prepreka u pristupu žena pravosuđu
5. Pristup pravosuđu u slučajevima nasilja nad ženama
6. Primjena međunarodnog prava o pravima žena u domaćim sudovima
7. Rad sa sudskom praksom
8. Šta se može poduzeti na uklanjanju rodni stereotipa u sudskim procesima?
9. Primjena rodno osjetljivih praksi u realnom životu
10. Završetak, ocjena i budući koraci

Izrada mentorskog programa i prilagođavanje materijala

Mentor koji radi sa mentijem izrađuje plan mentorskog procesa. U matrici u nastavku navode se smjernice o načinu kako koristiti sesije sa pregledom ciljeva svake sesije i glavnim obuhvaćenim tematskim cjelinama. Za osmomjesečni program naveden je maksimalni broj sesija, ali je moguće i da će nekim sesijama trebati posvetiti više vremena u odnosu na druge. U zavisnosti od interesovanja i potreba koje utvrdi svaki menti, mentor će možda željeti odabrati samo dijelove nekoliko sesija i kombinirati ih na različite načine. Slično tome, neke teme mogu se proširiti na više sesija, što znači da se u toku osmomjesečnog programa ne mora koristiti svih osam ključnih sesija, s tim da puni mentorski program treba obuhvatati sve nivoe, kako je prikazano u legendi u nastavku (početni, srednji i napredni).

	Sesije usmjerene na proces
	Početni nivo: upoznavanje mentija sa ključnim konceptima
	Srednji nivo: mentiji rade sa konceptima koje su usvojili u različitim kontekstima
	Napredni nivo: mentiji primjenjuju usvojena znanja na vlastito iskustvo i praksu

Sesija	Glavne tematske cjeline koje se obrađuju	Ciljevi
(1) Uvod	Mentorstvo Potrebe i očekivanja Ciljevi Proces	<ul style="list-style-type: none"> ▶ upoznavanje mentora i mentija; ▶ analiza potreba za učenjem i oblasti interesovanja mentija; ▶ određivanje konkretnih ciljeva mentorskog procesa
(2) Zašto me se tiče pristup žena pravosuđu?	Uvid u podatke o predmetima kako bi ispitali zašto i kako se žene obraćaju pravnom sistemu Pregled podataka i informacija o zastupljenosti žena među stručnjacima	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Uvođenje teme pristupa pravdi za žene kroz podatke/statistiku ▶ Učenik identifikuje rodne razlike i razmatra zašto se žene suočavaju sa preprekama u pristupu pravdi ▶ Demonstriranje relevantnosti teme za praksu i zemlju učenika
(3) Ako je pravda „slijepa“ nije rodno neosjetljiva!	Objektivnost vs. rodna osjetljivost i kako ta dva koncepta koegzistiraju u pravnim sistemima Učenje o posmatranju kroz prizmu rodne osjetljivosti („rodne naočale“)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ menti se upoznaje sa konceptom rodno osjetljivog pravosuđa ▶ menti usvaja kada je potrebno primijeniti rodno osjetljivi pristup u pravu/pravnoj praksi u cilju postizanja suštinske ravnopravnosti ▶ menti stiče znanja posmatranjem kroz prizmu rodne osjetljivosti („rodne naočale“) u analizi hipotetičkih slučajeva/analizama slučajeva
(4) Istraživanje prepreka u pristupu žena pravosuđu	Utvrđivanje specifičnih prepreka u pristupu žena pravosuđu Razmatranje mjera koje je potrebno poduzeti na ublažavanju ili uklanjanju prepreka	<ul style="list-style-type: none"> ▶ prepoznavanje najčešćih prepreka u pristupu pravosudnom sistemu i razlikovanje onih koje posebno utiču na žene ▶ upoznavanje sa načinom kako se različite prepreke međusobno ukrštaju i kako se mogu spojiti ▶ menti kritički razmišlja o svojoj ličnoj ulozi u rješavanju pitanja prepreka
(5) Pristup pravosuđu u slučajevima nasilja nad ženama	Prepoznavanje prepreka u pristupu pravosuđu specifičnih za slučajeve nasilja nad ženama primjenom vježbe „pravosudnog lanca“ Pregled standarda/obaveza iz Istanbulske konvencije	<ul style="list-style-type: none"> ▶ prepoznavanje ključnih prepreka u pristupu pravosuđu za žene u krivičnim procesima vezanim za nasilje nad ženama (naročito nasilje u porodici). ▶ menti se upoznaje sa standardima Istanbulske konvencije vježbajući njihovu primjenu na analizu slučajeva ▶ unaprjeđuje se upoznatost mentija sa značajem rješavanja pitanja prepreka u cijelom pravosudnom lancu
(6) Primjena međunarodnog prava o pravima žena u domaćim sudovima	Primjena međunarodnih pravnih standarda u nacionalnom kontekstu (obavezujuće i neobavezujuće zakonodavstvo)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ menti usvaja postupak pozivanja na međunarodno pravo u domaćem kontekstu ▶ menti analizira međunarodne pravne standarde koji najviše odgovaraju u slučajevima koji se tiču kršenja prava žena

(7) Rad sa sudskom praksom	Rad sa slučajevima kako bi se ispitalo kako primjena različitih izvora prava može dovesti do različitih ishoda Vježbanje primjene međunarodnih standarda u slučajevima koji se tiču (A) polne/rodne diskriminacije i (B) nasilja nad ženama	<ul style="list-style-type: none"> ▶ menti stiče praksu primjenjujući domaće i međunarodno pravo na slučajeve koje je ocijenio Odbor za uklanjanje diskriminacije žena (CEDAW) ▶ analizom alternativnih scenarija menti se upoznaje sa načinom kako se međunarodnim pravom popunjavaju praznine u domaćem pravu
(8) Šta se može poduzeti na uklanjanju rodni stereotipa u sudskim procesima?	Rodni stereotipi i rodna pristranost u slučajevima koji se tiču nasilja nad ženama Negativni uticaj rodni stereotipa u pogledu pristupa žena pravosuđu	<ul style="list-style-type: none"> ▶ menti u realnim slučajevima prepoznaje rodne stereotipe, predrasude i pogrešne predodžbe vezane za nasilje nad ženama ▶ prepoznavanje štete koje stereotipi izazivaju u pogledu nepostojanja pristupa pravosuđu ▶ menti razmatra potencijalne odgovore za slučaj da naiđe na takve stereotipe
(9) Primjena rodno osjetljivih praksi u realnom životu	Provođenje „revizije“ sopstvenog rada i stručnih praksi u prepoznavanju svih prepreka u pristupu žena pravosuđu	<ul style="list-style-type: none"> ▶ menti iz perspektive žene korisnice pravosudnog sistema kritički posmatra svoje radno mjesto i postupke ▶ prepoznavanje potencijalnih prepreka u pristupu pravosuđu ▶ menti razmatra konkretne načine na koje može ublažiti prepreke i podršku/resurse koji bi mu bili potrebni
(10) Završetak, ocjena i budući koraci	Koristite obrazac za završnu evaluaciju mentorstva (namijenjen mentijima) i obrazac završnog izvještaja o mentorstvu (namijenjen mentorima), iz priloga 2 i 3.	<ul style="list-style-type: none"> ▶ ocjena mentorskog procesa i ciljeva učenja, dojmovi mentija; ▶ povratne informacije za mentora/mentija; ▶ ocjena mentorskog procesa u smislu sadržaja i metodologije; ▶ utvrđivanje potencijalnih sljedećih koraka za učenje i razvoj

Opisi sesija su općeniti, tako da mentor treba razmisliti o tome kako napraviti sadržaj relevantan za mentije. Svaka sesija uključuje savjete o načinu prilagođavanja sesije različitim situacijama u mentorstvu. U nastavku se navodi nekoliko općih savjeta za prilagođavanje materijala koje mentor može primijeniti u toku pripreme:

- ▶ Koristite podatke i statistike koji se odnose na stanje u vašoj zemlji. Bilo bi dobro prikupiti ih unaprijed ili ranije utvrditi izvore takvih podataka.
- ▶ Navedite primjere iz konteksta svoje zemlje. U tu svrhu treba pregledati istraživanja i studije ili pratiti teme koje se odnose na pristup pravosuđu koje su popraćene u medijima (na primjer: „kontraverzni“ slučajevi koji su objavljeni u vijestima).
- ▶ Kada se na određenim sesijama navode primjeri iz sudske prakse, zamijenite ih predmetima iz svoje zemlje. Za te namjene bit će potrebno naći slučajeve koji obuhvataju teme prava žena i uključuju teme učenja ili tematske cjeline o kojima možete diskutirati sa mentijem.
- ▶ Provjerite da li su Evropski sud za ljudska prava ili CEDAW odbor odlučivali u predmetima iz vaše zemlje u vezi sa povredama prava žena. Te presude/odluke mogle bi biti korisne kao štivo za pripremu ili za diskusije sa mentijima.
- ▶ Izradite analize hipotetičkih slučajeva kako bi se razgovaralo o specifičnim aspektima pristupa žena pravosuđu (kao što su određene prepreke, različiti odgovori pravnih stručnjaka i slično)

- ▶ Koristite video materijale za diskusije o ravnopravnosti polova, pravima žena ili pristupu žena pravosuđu. Mentiji mogu dati ocjenu da li su kratki video spotovi raznih agencija sa jednostavnim porukama o navedenim temama korisni za podizanje svijesti javnosti o temi pristupa žena pravosuđu..

Napominjemo da se nakon opisa sesija u Priručniku navode neki od izvora za navedene dodatne resurse.

Materijal koji je predstavljen u Priručniku je prikaz mentorskog programa koji će se provoditi sa tužiocima ili sudijama. Za mentore može biti korisno da u toku prve sesije sa mentijem ispituju njegove specifične oblasti interesovanja, ali mogu planirati i prilagođavanje materijala različitim stručnostima svake grupe. Kada je to moguće, u opisima sesija istaknuti su različiti pristupi koji se primjenjuju u krivičnopravnoj i građanskopravnoj praksi. Prilikom izrade plana za mentoriranje tužilaca ili sudija u specifičnom kontekstu zemlje, razmislite o temama koje se tiču pristupa žena pravosuđu koje bi mogle biti posebno značajne ili zanimljive mentijima, kao što su: nasilje nad ženama (krivično pravo i krivični postupak, kao i praksa sudija i tužilaca), polno ili rodno zasnovana diskriminacija ili porodično pravo (brak, razvod, pravo vlasništva).

Mentorstvo zahtjeva rad sa mentijima koji se razlikuje od rada sa studentima i može biti teško smisliti način kako podstaknuti interaktivno učenje i učenje na osnovu iskustva. Neki mentiji mogu se bolje povezati sa određenim vježbama i metodologijama u odnosu na druge. U nastavku navodimo neke ideje o načinima kako podstaći uključенost mentija. To su nekonvencionalne vježbe koje mentiji mogu raditi pored bilo koje od vježbi navedenih u opisima sesija ili umjesto njih.

- ▶ Menti obavlja neformalni razgovor sa sudijom (iz drugog suda, grada) ili tužiocem (iz drugog odjeljenja, grada) o tome kako on vidi temu pristupa žena pravosuđu, šta vidi kao prepreke u pristupu žena pravosuđu i kako shvata prava žena u svojoj praksi.
- ▶ Menti piše članak namijenjen široj javnosti o aktuelnoj pravnoj temi koja se tiče prava žena (pridržavajući se pritom profesionalnih etičkih standarda i bez navođenja komentara o konkretnim ili neriješenim predmetima).
- ▶ Zamislite da menti radi u nekoj zemlji u kojoj je usvojen novi pravni mehanizam naloga za zaštitu (nalozi kojima se počinitelj privremeno udaljava iz porodice) u slučajevima nasilja u porodici. Njegov zadatak je da izradi nacrt za obuku pravnika koju pružaju pravnu pomoć o načinu kako pomoći žrtvama nasilja da podnesu zahtjev za nalog za zaštitu. Menti odlučuje o temama za koje smatra da trebaju biti obuhvaćene obukom i za svaku navodi nekoliko tačaka, a trebaju i pokušati predvidjeti načine kako bi se pravnici mogli odupirati novom zakonu te kako da odgovore na njihove argumente.
- ▶ Menti zamišlja scenario u kojem pravosudni sistem ne predstavlja dio državne vlasti već komercijalnu uslugu, a žene su potencijalni klijenti koji tu uslugu plaćaju. Menti treba osmisliti reklamu kojom se promovira pravosudni sistem, a žene podstiču da ga koriste. Koje bi pozitivne karakteristike istakao?
- ▶ Menti pregleda nekoliko video spotova o ravnopravnosti polova (iz dijela u kojem se navode izvori) i na osnovu toga pravi scenario za jednostavan video u kojem se široj javnosti objašnjava pristup žena pravosuđu. Koje bi teme istakao u kampanji podizanja javne svijesti?

Organiziranje mentija

Mentorske sesije mogu se u zavisnosti od konteksta i raspoloživosti mentija organizirati u vidu pojedinačnih sesija i/ili sesija u grupi. Neke sesije mogu biti naročito efikasne ako se provode u grupi, obzirom da su diskusije i razmjene ideja bolje ukoliko u njima učestvuje više osoba sa različitim mišljenjem. Međutim i mentorske sesije koje se provode direktno između mentora i mentija imaju svoje prednosti, jer menti ima priliku detaljnije istražiti izazove sa kojima se susreće u svojoj praksi.

Mentijima treba omogućiti da traže i dobiju individualne sesije ako su im potrebne, dok se sesije u grupi mogu smatrati dodatnom mogućnošću za učenje među kolegama. Mentor mora imati u vidu različite stilove učenja i ono što mentiju više odgovara. U slučaju sesija koje se provode u grupi mentor ima i ulogu moderatora koji osigurava da svi mentiji mogu ravnopravno učestvovati i svojim razmišljanjima doprinosti procesu.

Prije započinjanja mentorstva

Mentorski program bio bi posebno učinkovit za mentije koji su putem drugih procesa učenja (u učionici, pomoću priručnika, ili nezavisnim učenjem putem online kurseva) već upoznati sa konceptom pristupa žena pravosuđu. Sesije mentorskog programa osmišljavaju se na način da omogućavaju nadogradnju osnovnih znanja o konceptu pristupa žena pravosuđu koje menti posjeduju, tako da ih treba podsticati da prije sastanka sa mentorom na uvodnoj sesiji pregledaju HELP kurs o pristupu žena pravosuđu.

U slučaju da mentor ili menti žele pregledati bilo koji materijal, relevantni moduli HELP kursa (kao i relevantni dijelovi priručnika za obuku) navedeni su i u okviru svake mentorske sesije. Mentor treba podsticati mentije da istovremeno sa pohađanjem mentorskog programa upišu i pohađaju barem online kurs⁵.

5. Kratak pregled kursa možete naći ovdje: <http://help.elearning.ext.coe.int/pluginfile.php/154365/course/section/27343/HELP%20WAJ%20course%20brief.pdf>. Mentiji mogu otvoriti nalog i prijaviti se na kurs na adresi: <http://help.elearning.ext.coe.int/login>

Prva sesija: Uvod: upoznavanje i postavljanje ciljeva

Ova sesija predstavlja prvi kontakt između mentora i mentija i od ključnog je značaja jer se tokom nje postavljaju temelji za dugoročnu saradnju. Mentiji trebaju imati mogućnost da shvate zamisao procesa i uvide prednosti koje im omogućava u radu. Na ovoj sesiji treba izdvojiti vrijeme za lično i profesionalno upoznavanje mentora i mentija.

Cilj

Sesija je namijenjena uspostavljanju okvira za mentorski proces i rad mentija. Ciljevi su:

- ▶ upoznavanje sa mentorskim programom,
- ▶ pojašnjenje svrhe mentorstva,
- ▶ uspostavljanje prvog kontakta između mentora i mentija,
- ▶ upoznavanje sa potrebama mentija za učenjem kroz razmatranje konteksta i postavljanje ciljeva učenja u skladu s tim.

Razmatranje očekivanih ishoda za mentija također je jedan od elemenata kojim se podržava planiranje adekvatnog procesa. Najvažniji cilj ove sesije je **uspostaviti individualne ciljeve učenja za mentija.**

Očekivani uticaj

Do završetka sesije menti bi trebao biti upoznat sa konceptom mentorstva i procesom u koji je uključen. Menti se treba upoznati sa svrhom mentorstva, svojim potrebama za učenjem i energijom za koju se očekuje da će uložiti sa svoje strane i imati jasnu predstavu o tome kako će mu taj proces pomoći u praksi u oblasti pravosuđa.

Sadržaj / tematske cjeline

Predstavljanje i upoznavanje,
Namjena i proces mentorskog programa,
Potrebe za učenjem i individualni ciljevi,
Dogovor o uslovima saradnje između mentora i mentija.

Vježbe

Za ispitivanje stručne prakse mentija mentor može koristiti alate kao što su kartice sa vrijednostima ili preporučivanje najrelevantnijih slučajeva i ideja sa kojima se menti susretao u praksi u pogledu ravnopravnosti polova i pristupa žena pravosuđu. Nedovršene rečenice kao što su: „Po mom mišljenju, najveći problem vezan za polove je...“ ili „Prava žena u našoj zemlji...“ koje mentor pripremi također mogu pomoći kod pokretanja diskusije o iskustvima

Što se tiče potreba za učenjem i postavljanja ciljeva učenja, ciljevi mentorskog programa mogu se vizualizirati, a menti im može odrediti prioritete u skladu sa već stečenim iskustvom u pogledu navedene teme.

Teme za diskusiju

Na ovoj sesiji bilo bi dobro saznati informacije o profesionalnom iskustvu i obrazovanju mentija i njihovoj povezanosti sa temom ravnopravnosti polova i pristupa žena pravosuđu. U osnovi, radi se o sesiji na kojoj mentor treba prikupiti podatke kako bi mentorski proces mogao prilagoditi potrebama mentija. Treba dozvoliti postavljanje svih pitanja o procesu i okviru i pojasniti ih.

Izvori

Obrazac izvještaja o sesiji – obrazac za upis podataka koji mentor popunjava nakon svake sesije (koristiti obrazac izvještaja o mentorskoj sesiji (za mentore) iz priloga 1).

Druga sesija: Zašto me se tiče pristup žena pravosuđu?

Namjena ove sesije je „probiti led“ i upoznati mentija sa konceptom pristupa žena pravosuđu. Na ovoj sesiji mentiji se podstiču da razmisle o načinu kako se njen predmet odnosi na njihovo iskustvo. Ova sesija namijenjena je za započinjanje mentorskog programa, ali se može prilagoditi za korištenje pri kraju, kako bi se mentiju skrenula pažnja na načine kako ono što su naučili mogu primijeniti u svom radu.

Povezani materijali

Za ovu sesiju koriste se materijali iz priručnika za obuku o pristupu žena pravosuđu (konkretno, iz Uvoda i dijela 4.13) koji se koristi i za HELP kurs o pristupu žena pravosuđu (moduli 1 i 3).

Cilj

Menti se posvećuje temi pristupa žena pravosuđu prepoznavanjem da je taj problem od značaja u svim pravnim sistemima.

Od početka programa menti usvaja da pristup žena pravosuđu nije samo apstraktni koncept, već problem koji postoji i u sudskoj nadležnosti u kojoj djeluje.

Očekivani uticaj

Menti će se upoznati sa značajem teme pristupa žena pravosuđu kao i praktičnom primjenom kursa i mentorskog programa u svom profesionalnom životu. Trebalo bi da se zainteresira za temu i posveti nastavku programa.

Sadržaj / tematske cjeline

- a. Ispitivanje podataka o korištenju Evropskog suda za ljudska prava od strane žena.

U 2007. godini Françoise Tulkens (bivša sutkinja i potpredsjednica Evropskog suda za ljudska prava) provela je ispitivanje predstavki podnesenih sudu i došla do podatka da su ih samo 16% podnijele žene. Sutkinja Tulkens zaključila je da ovi podaci ukazuju da je moguće da je ženama teže pokretati postupke pred Evropskim sudom za ljudska prava, što znači da je njihov pristup pravosuđu na određeni način ugrožen.

- b. Ispitivanje podataka o zastupljenosti žena u pravnim profesijama.

Evropska komisija za efikasnost pravosuđa pri Vijeću Evrope (CEPEJ) redovno ocjenjuje kvalitet i efikasnost pravosudnih sistema država članica. Te ocjene uključuju i pokazatelje ravnopravnosti polova. U 2016. godini žene su činile 59% ukupnog broja sudija u prvom stepenu, a samo ih je 36% bilo na funkciji predsjednika suda tog nivoa. Također, žene su činile 51% tužilaca, ali samo 34% glavnih tužilaca bile su žene. Napominjemo da će CEPEJ brojke za 2018. godine u bazu podataka dodati 2020. godine.

- c. Analiziranje podataka na nivou države o broju i omjeru postupaka koje pokreću žene kao i o zastupljenosti žena u pravnoj profesiji. Mentor od mentija može tražiti da prije sesije određeno vrijeme posveti istraživanju podataka dostupnih za jurisdikciju njegove zemlje.

Vježbe

- a. Mentiju možete dati izvod iz studije sutkinje Tulkens kako bi o tome razgovarali u toku sesije, ili tražiti da menti kao pripremu za sesiju pročita cijeli članak.
- b. Od mentija možete tražiti da se upozna sa CEPEJ bazom podataka evropskih pravosudnih sistema i da pronađe podatke vezane za zastupljenost žena u različitim pravnim profesijama u njegovoj zemlji. Mentije treba podsticati da istraže bazu podataka i uporede podatke za različita zanimanja i države.

- c. Kao domaći zadatak za pripremu, ili dodatnu aktivnost nakon sesije, mentiji mogu pokušati pronaći dodatne podatke za državu kako bi stekli punu sliku o načinu kako žene koriste pravosudni sistem (posebno sudove) i kakva je njihova zastupljenost u pravnom sistemu zemlje. Ti podaci vjerovatno neće biti na raspolaganju, tako da mentor treba podsticati mentija da koristi svoje znanje i iskustvo i da ta pitanja ima na umu tokom cijelog programa i prisjeti se svega što sazna/zapazi.

Teme za diskusiju

(a)

- ▶ Obzirom da žene čine najmanje polovinu stanovništva Evrope, kako bi se mogla objasniti činjenica da su žene podnijele manje od jedne četvrtine predstavlki Evropskom sudu za ljudska prava?
- ▶ Pitajte mentija za koje se, prema njegovom znanju i iskustvu, oblasti prava ili povrede ljudskih prava žene najčešće obraćaju Evropskom sudu za ljudska prava. Napominjemo da sam sud ne objavljuje podatke o zahtjevima ili razmatranim predmetima razvrstane po polovima. Da li bi bilo korisno imati takve podatke? Navedite razloge zašto ili zašto ne?

(b)

- ▶ Kakve ste obrasce uočili u podacima CEPEJ-a o zastupljenosti žena u pravnim profesijama, u smislu razlika u okviru jedne profesije (npr. sudije, tužiocima), između profesija i između država? Kako bi se te razlike mogle objasniti, naročito u smislu pojave „staklenog plafona“ za žene?
- ▶ Na koji način je zastupljenost žena na funkcijama tužilaca ili sudija povezana sa konceptom pristupa žena pravosuđu?
- ▶ Kakva je povezanost, ako postoji, sa nalazima o ženama podnosiocima predstavlki Evropskom sudu za ljudska prava i zastupljenošću žena u pravosudnim sistemima? Na koji način, šire govoreći, možemo podržati žene u sektoru pravosuđa?

(c)

- ▶ Koji su podaci bili dostupni o pravnom sistemu u vašoj zemlji? – koliko postupaka (i %) su pokrenule žene? U kojim oblastima prava žene najčešće pokreću postupke? Da li ih pokreću u svoje ime ili u ime drugih osoba?
- ▶ Ako podaci nisu bili dostupni, kako vi, prema svom profesionalnom iskustvu, vidite opću sliku žena korisnica pravosudnog sistema?
- ▶ Koji podaci i informacije su potrebni da bi se dodatno pojasnilo gdje postoje razlike ili neravnotežan pristup žena pravosuđu? Koji su potencijalni izvori ovih podataka koje mentija može istražiti tokom pohađanja programa?
- ▶ Da li ste ranije razmišljali o razlikama u korištenju pravnog sistema zemlje od strane žena i muškaraca ili njihovoj zastupljenosti u tom sistemu? Zašto, ili zašto niste?

Preporuke za prilagođavanje

- ▶ Za tužioce bi bilo korisno da uporede podatke o ženama i muškarcima - žrtvama/optuženim u krivičnim predmetima. Kakve obrasce zapažaju u oblicima nasilja koji nesrazmjerno pogađaju žene? Na šta ti obrasci ukazuju?
- ▶ Moguće je da mentiji neće biti dobro upoznati sa konceptom rodnog jaza ili rodnih nejednakosti. Bilo bi korisno povesti širu diskusiju o neravnopravnostima izvan pravnog sistema – posmatrajući kako kontekst zemlje tako i obrasce koji se uočavaju u svijetu. Ta diskusija može obuhvatati teme poput razlika u platama, „segregaciji“ po vrstama poslova koje obavljaju žene i muškarci, zastupljenosti žena na političkim funkcijama itd. Mentiji mogu razmisliti o tome od kolikog su značaja ti obrasci neravnopravnosti za temu pristupa žena pravosuđu. [Napomena: ova tema povezana je i sa četvrtom sesijom o „istraživanju prepreka u pristupu žena pravosuđu“].

Izvori

Human rights, rights of women. Female applicants to the European Court of Human Rights. Lecture delivered by Françoise Tulkens (2007)./Ljudska prava, prava žena. Žene podnosioci predavki Evropskom sudu za ljudska prava. Predavanje Françoise Tulkens (2007. godina)/
<https://rm.coe.int/1680597b21>

CEPEJ dashboard on Gender equality in courts and public prosecution services /CEPEJ-ev popis pokazatelja o ravnopravnosti polova na sudovima i službama javnog tužilaštva/
https://public.tableau.com/profile/cepej#!/vizhome/CEPEJ-Genderequalityv1_3/Barcharts
<https://www.coe.int/en/web/cepej/dynamic-database-of-european-judicial-systems>

Napomena: bilo bi korisno pogledati šest elemenata od ključnog značaja za pristup žena pravosuđu koje CEDAW Odbor navodi u Preporuci br. 33 o pristupu žena pravosuđu, Odbor UN-a za uklanjanje diskriminacije žena (2015.)

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CEDAW/C/GC/33&Lang=en

Sažetak šest elemenata od ključnog značaja za pristup žena pravosuđu također se navodi u dijelu 1.1.2 *Priručnika za obuku sudija i tužilaca o osiguravanju pristupa žena pravosuđu* kao i u modulu 1 HELP kursa.

Treća sesija: Ako je pravda „slijepa“ nije rodno neosjetljiva!

Svrha ove sesije je osigurati da se menti upozna sa rodnom perspektivom kao i zašto je korisno da je tužioc i sudije primjenjuju.

Odnosi se na

Ovaj materijal odgovara prvom (dio 1.1) i četvrtom poglavlju (posebno dio 4.8) *Priručnika za obuku sudija i tužilaca o osiguravanju pristupa žena pravosuđu* i modulima 1 i 5 HELP kursa o pristupu žena pravosuđu.

Imajte u vidu da se još jedna sesija (br.9) zasniva na idejama rodno osjetljivog pravosuđa, a u kojoj je menti na proaktivniji način angažiran na prepoznavanju promjena koje bi mogao napraviti u svojoj praksi. Deveta sesija namijenjena je za kraj mentorskog programa, dok je treća sesija namijenjena je za uvođenje jednog važnog koncepta koji će imati odraza na sljedeće sesije, ali ih je moguće i kombinirati u jednu vježbu.

Cilj

Menti će shvatiti da koncept „sljepoće“ (objektivnosti) pravde ne znači da u pravnom smislu nikada ne treba praviti razlike između žena i muškaraca. Menti treba naučiti kada postoje legitimni razlozi da se žene i muškarci (u zakonu i sudskim procesima) različito tretiraju. Ova sesija će mentiju pomoći da prepozna razliku između formalne ili pravne ravnopravnosti (tj. onoga što piše u zakonu) i suštinske ravnopravnosti (jednakih rezultata i jednakih mogućnosti) – te da treba posvetiti pažnju suštinskoj ravnopravnosti žena kako bi one mogle pristupiti pravosuđu (napominjemo da su koncepti formalne i suštinske ravnopravnosti detaljnije razrađeni u modulu 3 HELP kursa).

Očekivani uticaj

Menti će moći prepoznati kada i zašto je u pravnim sistemima koji poštuju principe objektivnosti prikladno posvetiti posebnu pažnju pitanjima pola (i neravnopravnostima sa kojima se žene susreću). Upoznavanje sa rodnom perspektivom i načinima njene primjene u pravnom sistemu predstavlja osnovu za bolji pristup žena pravosuđu, a na konceptu „rodno osjetljivog pravosuđa“ zasnivaju se i priručnik za obuku i online kurs. Na kraju, ova sesija treba pomoći mentiju kod ličnog usvajanja rodne perspektive i stvaranja povjerenja kod samog mentija da bi mogao početi sa promjenama u svojoj praksi (ovaj zadatak naglašen je u devetoj sesiji).

Sadržaj / tematske cjeline

- a. Prepoznati uzroke problematičnosti rodno neosjetljivog pristupa i vježbati kako takav pristup pretvoriti u rodno osjetljiv.
- b. Razmotriti odredbe o ravnopravnosti polova u domaćim zakonima u odnosu na *de facto* stanje u zemlji da bi se bolje razumjelo kako neravnopravan status žena može uticati na njihov pristup pravosuđu.

Vježbe

- a. Mentiji trebaju razmotriti situacije opisane u nastavku i eventualne pristupe koji se mogu primijeniti. Napominjemo da mentor i menti mogu proći sve tri analize slučajeva ili mentor može izabrati one koje su od značaja za mentija. Mentor može uključiti i dodatne analize slučajeva koje odgovaraju interesovanju mentija ili njegovom profesionalnom iskustvu.

Analiza slučaja br. 1 (uporedite scenarije)

Ana dolazi u policijsku stanicu da prijavi muža. Kaže da je njen muž tokom godina fizički i emotivno zlostavljao. Noć prije optužio je da je ima vezu sa kolegom s posla. Silom joj je uzeo mobitel i odbija da ga vrati. Kada je pokušala vratiti telefon, on je odgurnuo i udarila je od sto. Na nadlaktici ima veliku modricu.

Barbara u policijskoj stanici prijavljuje pljačku. Prethodne noći vraćala se kući sa željezničke stanice kada joj je sa leđa prišao muškarac i oteo mobitel iz ruke. Ne zna ko je, ali može prepoznati neke njegove crte lica. Pokušala je zadržati telefon, ali je on u borbi oborio na zemlju. Na nadlaktici joj se vidi velika modrica.

Analiza slučaja br. 2

Javni tužilac trenutno radi na predmetu koji se tiče seksualnog nasilja. Žrtva C tvrdi da je silovana na zabavi. Forenzički dokazi pokazuju da su i C i optuženi tada bili pod uticajem alkohola. Tužilac je obavio dva razgovora sa C, a sada, nakon tri mjeseca, poziva je na još jedan razgovor. Na ovom razgovoru C je uznemirena jer je na internetu objavljen snimak seksualnog čina optuženog sa C. Ona tužiocu daje nejasne odgovore na pitanja, čini se da se nekih događaja ne sjeća i daje izjave koje su u suprotnosti sa onim što je ranije ispričala. Zbog sumnji u kredibilitet žrtve i nepostojanje jasnih dokaza, tužilac odlučuje da povuče optužbe.

Analiza slučaja br. 3

U brakorazvodnoj parnici bivši muž traži isključivo vlasništvo nad porodičnom firmom. Sud uzima u obzir njegovo radno iskustvo, prihode i sticanje imovine, kao i činjenicu da je bivša supruga imala ograničeno učešće u održavanju porodice i firme. Bivši muž je sve vrijeme trajanja braka bio zaposlen na puno radno vrijeme, dok je bivša supruga nekoliko godina radila honorarno kao računovođa firme, sa periodima nezaposlenosti kada su djeca bila mala i kada je njegovala svoje stare roditelje. Vrijednost zajedničke bračne stečevine, sa firmom, procijenjena je na preko 5,6 m. eura. Sudija odlučuje da finansijske potrebe bivše supruge (izdržavanje) iznose 110.000 eura i dosuđuje jednokratnu isplatu iznosa. Ostatak imovine ostaje u vlasništvu bivšeg muža.

- b. Menti treba razmotriti odredbe o ravnopravnosti i zabrani diskriminacije u domaćim zakonima (to može biti domaći zakon kojim se uspostavlja ravnopravnost žena i muškaraca ili zakoni kojima se zabranjuje diskriminacija po osnovu pola ili roda). Menti, nakon toga, razmatra razlike između formalne (*de jure*) i suštinske ravnopravnosti – imajući u vidu najjasnije primjere neravnopravnosti ili diskriminacije žena u društvu iz kojeg dolazi (tj. razlike u platama, uloge polova, nasilje nad ženama i slično).

Teme za diskusiju

(a)

- ▶ U analizi slučaja br. 1 (Ana i Barbara), koje su sličnosti u smislu relevantnog zakona i mogućeg odgovora policije (ili drugih pravnih stručnjaka)? Koje su osnovne razlike i šta te razlike govore u smislu pravnog odgovora? Zamislite koji bi potencijalni rezultati bili ako se ova dva slučaja tretiraju na suštinski isti način ili ako se tretiraju različito? Koje bi mogle biti negativne i pozitivne posljedice primjene istog ili različitog pristupa? Šta rodno osjetljivi pristup treba uključivati?
- ▶ U analizi slučaja br. 2 (slučaj žrtve C), razmislite o postupcima i odlukama tužioca koje bi mogle biti problematične i koje nisu rodno osjetljive. Zbog čega su one rodno neosjetljive? Na koje načine je tužilac ovom slučaju mogao pristupiti drugačije, a koji bi dali bolji odgovor na ovu situaciju i iskustva žrtve?
- ▶ U analizi slučaja br. 3 (brakorazvodna parnica), smatrate li da bi, u smislu ishoda, odluka sudije promovirala ravnopravnost ili neravnopravnost? Na koji način su cijenjeni doprinos muža i doprinos supruge? Ako se nefinansijski doprinos žena (tj. odgoj djece, njegovanje članova porodice i obavljanje kućnih poslova) ne cijeni u istoj mjeri kao i finansijski, kakav je rezultat u smislu zaštite prava žena? Smatrate li da je građanskopravna/sudska odluka u ovom predmetu diskriminatorna ili rodno neosjetljiva? Obrazložite.

(b)

- ▶ Navedite neke primjere rodne neravnopravnosti u svojoj zemlji. Koji strukturalni faktori leže u osnovi te neravnopravnosti ili dovode do diskriminacije po osnovu pola/roda?
- ▶ Razmotrite kako diskriminacija i neravnopravnost mogu imati uticaja ili odraza na ishode sudskih procesa. Razmislite o primjerima kako se očekivanja koje društvo ima od žena/muškaraca, uloge polova i stereotipi mogu prenijeti na pravne procese na načine koji dovode do neravnopravnih ishoda. Šta je potrebno da bi se takve situacija popravila?
- ▶ Rodna osjetljivost znači priznavanje rodnih jazova i strukturalne neravnopravnosti i osjetljivost prema različitim potrebama žena i muškaraca u pravnim sistemima. Možete li se prisjetiti nekih primjera rodno osjetljivog odlučivanja iz svog iskustva ili u pravnim odlukama sa kojima ste upoznati?
- ▶ Da li je, po vašem mišljenju, teško primijeniti rodno osjetljivi pristup u vašem radu? Ako jeste, zašto i šta su konkretno najveći izazovi?

Preporuke za prilagođavanje

- ▶ Ova sesija može se voditi između mentora i mentija kao vođeno preispitivanje samih sebe, a moguća je i kao grupna diskusija sa više mentija kako bi se uključilo više različitih mišljenja i prijedloga.
- ▶ Diskusija o rodnoj neravnopravnosti iz dijela b može se nadovezati na drugu sesiju. Ako je mentiju teško prepoznati rodne neravnopravnosti koje postoje u zemlji ili ako izrazi nevjericu da postoje oblasti u kojima muškarci i žene nisu ravnopravni, bilo bi dobro da mentor unaprijed pripremi dostupne podatke i istraživanja kako bi ih analizirao sa mentijem.
- ▶ Ako menti ima poteškoće da sebi predoči šta primjena rodne perspektive ili rodna osjetljivost podrazumijeva, dobro je koristiti metaforu stavljanja „rodnih naočala“. Ovaj izraz osmislilo je Ministarstvo za socijalna pitanja i zdravstvo Finske za opisivanje procesa aktivnog ispitivanja zakona, odluka, programa, projekata i slično, kako bi se vidjelo da li bi oni eventualno, iz rodne perspektive, mogli imati drugačiji uticaj na žene i muškarce kao i za postavljanje pitanja o razlikama između potreba i prioriteta žena i muškaraca. Nositi „rodne naočale“ znači posmatrati poznato iz nove perspektive.

Izvori

Ako je mentijima teško prepoznati oblasti u kojima se žene u njihovoj zemlji suočavaju sa diskriminacijom, dodatne informacije mogu se naći u sljedećim dokumentima:

Studije koje je provelo Vijeće Evrope o preprekama, pravnim lijekovima i dobrim praksama u pristupu žena pravosuđu za sljedeće zemlje: Armenija, Azerbejdžan, Gruzija, Republika Moldavija i Ukrajina
[https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{"14965347":0}](https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{)

Izveštaji po zemljama i zaključne napomene Odbora za uklanjanje diskriminacije žena
<https://www.ohchr.org/en/hrbodies/cedaw/pages/cedawindex.aspx>
(tražiti pod informacijama za određenu zemlju)

Četvrta sesija: Istraživanje prepreka u pristupu žena pravosuđu

Ova sesija namijenjena je podsticanju mentija na konkretnije i manje apstraktno razmatranje prepreka sa kojima se žene susreću, kao i na prepoznavanje najkritičnijih prepreka u svojoj zemlji/sudskoj nadležnosti u kojoj djeluju.

Povezani materijali

Ovaj materijal odgovora prvom poglavlju, dio 1.1, *Priručnika za obuku sudija i tužilaca o osiguravanju pristupa žena pravosuđu* i modulu 1 HELP kursa.

Cilj

Mentori imaju u vidu uobičajene prepreke u pristupu pravosuđu i može razlikovati one koje se odnose na korisnike pravosuđa, one koje se odnose isključivo na žene i one koje imaju posebno negativan uticaj na žene. Mentiji također trebaju steći razumijevanje kako se pravne i institucionalne i društveno-ekonomske i kulturne prepreke međusobno ukrštaju.

Očekivani uticaj

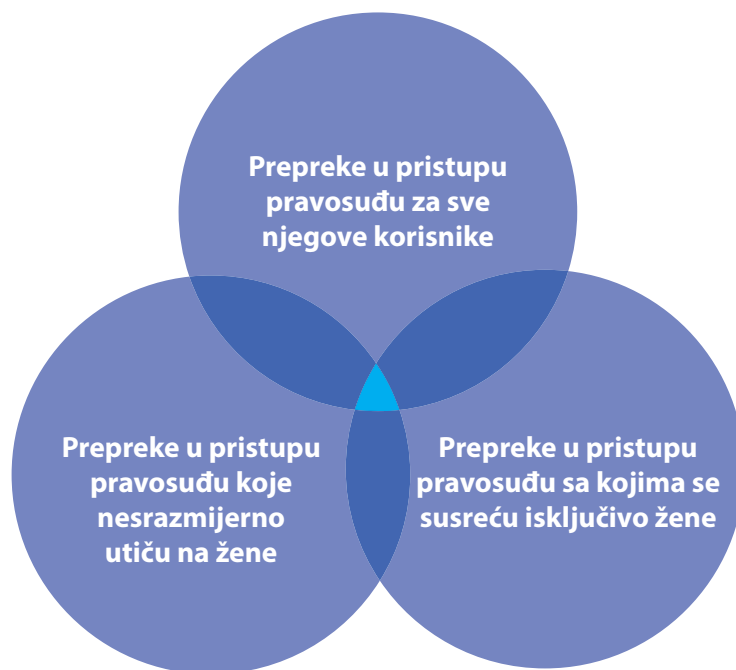
Mentiji će moći prepoznati specifične prepreke u pristupu žena pravosuđu koje su karakteristične za njihovu zemlju i pravni sistem. Nakon toga, mentori treba planirati konkretne mjere koje može poduzeti u svojoj praksi, a koje u konkretnoj oblasti prava kojom se bave mogu ublažiti neke od njih. Mentiji trebaju steći razumijevanje činjenice da, iako ih nužno ne mogu ukloniti, i pravni stručnjaci mogu poduzeti mjere za smanjenje uticaja društveno-ekonomskih i kulturnih prepreka.

Sadržaj / tematske cjeline

- a. Mentori u samostalnom radu može razmisliti o svojoj praksi i napraviti listu (i) pravnih i institucionalnih prepreka i (ii) društveno-ekonomskih i kulturnih prepreka koje prevladavaju u pravnom sistemu u kojem radi. Može razmotriti uticaje koje te prepreke imaju na žene i muškarce. Ova vježba može se raditi i u grupi kao jedna vrsta razmjene ideja ili mentor može navesti listu prepreka (primjere) koja nije konačna i koju će mentori ili grupa mentija analizirati i u nju uvrstiti dodatne primjere.
- b. Nakon kategorizacije i detaljnijeg razmatranja osnovnih prepreka u pravosuđu, mentori ili grupu mentija treba uputiti da razmisle o tome koje mjere na ublažavanju prepreka u pristupu žena pravosuđu oni lično mogu poduzeti.

Vježbe

- a. Mentiji se mogu upoznati sa sadržajem dolje navedenog grafikona na kojem su predstavljeni različiti načini kategorizacije prepreka u pristupu pravosuđu i razgovarati o tome da li on prikazuje i njihova iskustva.

Nakon toga, mentor može predstaviti listu najčešćih prepreka u pristupu pravosuđu koja nije konačna, a oni mogu razgovarati u koju ih kategoriju treba rasporediti (te da li se određena prepreka smatra pravnom ili institucionalnom preprekom ili društveno-ekonomskom ili kulturnom preprekom). Obzirom da prepreke često ne pripadaju isključivo jednoj kategoriji, mentije treba podstaći da nabroje sve ono što te prepreke obuhvataju i zašto predstavljaju problem. Analiza onoga što svaka prepreka uključuje važnija je od njene kategorizacije.

Ograničeni finansijski resursi (i uz to visoke takse)
 Nedovoljna zastupljenost žena u pravnoj profesiji
 Diskriminatorni zakoni
 Nepovjerenje pravnih institucija
 Nizak stepen obrazovanja (tj. slaba informiranost o pravima)
 Pravna praznina (tj. povrede ljudskih prava koje nisu riješene zakonom)
 Rodni stereotipi
 Ograničena educiranost pravnih stručnjaka (na primjer o nasilju nad ženama)
 Status manjine
 Nepristupačna infrastruktura (tj. zgrade sudova bez rampi, nedostatak materijala za osobe sa oštećenjem vida i slično)
 Korupcija (tj. nepostojanje odgovornosti)
 Neravnotežan teret njege (npr. odgovornost za brigu o djeci)

- b. Mentiji mogu napraviti grafikon ili kontrolnu listu za provjeru gdje će bilježiti svoja razmišljanja o načinima rješavanja pitanja prepreka koje posebno utiču na žene, a koje su prepoznali kao stavke od posebnog značaja. Treba ih podsticati da strateški pristupaju onome što mogu poduzeti ali i da stvari posmatraju izvan pravnih i institucionalnih prepreka i da razmisle o proaktivnom učešću. Primjer kategorija navodi se u nastavku.

Kontrolna lista za provjeru:

Šta mogu odmah poduzeti u svom radu? (kratkoročna rješenja)

- ▶ *Napraviti i podijeliti u svom uredu informativne listove o zakonskim pravima*
- ▶ *Provjeriti sa strankama (žrtvama, svjedocima) da li su prije zakazivanja sastanaka ili ročišta organizirali brigu o djeci*
- ▶ *Biti svjestan rodni stereotipa i suzdržavati se od njih*

Na čemu bih mogao raditi sa drugim pravnim stručnjacima? (za ovo je potrebna dugoročnija posvećenost)

- ▶ *Razvijati kontinuirane pravne edukativne kurseve koji pokrivaju pitanja prava žena*
- ▶ *Analizirati prakse angažiranja, zapošljavanja i unaprjeđivanja u instituciji u kojoj radim (kroz primjenu rodne perspektive/"rodni naočala")*
- ▶ *Postati mentor za rodnu osjetljivost i promovirati je!*

Kome mogu ponuditi svoje stručno znanje? (ove aktivnosti mogu se poduzimati u dužem periodu)

- ▶ *Zagovarati proširenje usluga besplatne pravne pomoći (tj. uključiti i žrtve nasilja u porodici)*
- ▶ *Raditi u lokalnim advokatskim komorama ili drugim organizacijama u cilju isticanja pozitivnih ishoda u pravosuđu, transparentnosti i efikasnosti pravnog sistema*
- ▶ *Sarađivati sa medijima u cilju bolje informiranosti javnosti o načinima kako pravni sistem može zaštititi prava žena*

.....

Teme za diskusiju

- a. Koji su najčešći razlozi za neobraćanje pravosuđnom sistemu kod povrede prava? Da li postoje različiti razlozi za žene i za muškarce?

Pozivajući se na materijal (iz priručnika o obuci ili online HELP kursa), koje (i) pravne i institucionalne prepreke i (ii) društveno-ekonomske i kulturne prepreke vidite u pravnom sistemu u kojem radite? (napravite listu). Da li se prepreke navedene na listi češće javljaju u slučaju žena ili imaju li posebno negativan uticaj na žene? Detaljnije razmotrite kako određena oblast u kojoj postoji neravnopravnost na kraju utiče na pristup pravosuđu (tj. ako žene preuzmu veći teret brige o djeci, kako će to uticati na: mogućnost da idu na sud ili se sastanu sa tužiocem? njihovu odluku da pokrenu brakorazvodnu parnicu ili sarađuju na tužbi za nasilje u porodici?)

Postoje li neke prepreke u pristupu žena pravosuđu koje se češće javljaju u krivičnim nego u parničnim predmetima? Kakvo je stanje u drugim pravnim oblastima (tj. upravno pravo, porodično pravo)? Razmotrite potencijalni uticaj određene prepreke (tj. nepostojanje „pravne pismenosti“/nepoznavanje prava).

- b. Imajući u vidu različite prepreke za žene koje ste utvrdili, šta je, po vašem mišljenju, potrebno da se ta prepreka ukloni ili da se barem umanj njen uticaj (razmijenite ideje ili razgovarajte o tome ako ste u grupi)?

Uočavate li neke obrasce u potrebnim reakcijama?

Gdje vidite svoju potencijalnu ulogu u pomaganju da se bilo koja od prepreka ublaži?

Napominjemo da mentor treba podsticati mentije da strateški razmišljaju o onome što bi mogli uraditi u kratkom roku i gdje bi u svojoj profesiji mogli biti aktivniji u srednjem roku kako bi uticali na dugoročnije promjene. Bilo bi dobro podstaći mentije da naprave grafikon u kojem će kategorizirati kratkoročne, srednjeročne i dugoročnije obaveze/promjene koje mogu napraviti.

Preporuke za prilagođavanje

- ▶ Ova sesija mogla bi se efikasno iskoristiti u vidu grupne diskusije između mentora i više mentija kako bi se iznijeli različiti pogledi o uticaju određenih prepreka na žene i muškarce. Može se uključiti i neformalna razmjena ideja o načinima kako bi pravosudni sistem mogao postati bolji za žene. Diskusija bi bila bogatija ako u njoj učestvuju mentiji koji predstavljaju različite oblasti prava (građansko i krivično), ali čak i ako to nije slučaj, mentor može postavljati pitanja o različitim oblastima pravne prakse kako bi diskusija bila šira.

Izvori

Studije koje je provelo Vijeće Evrope o preprekama, pravnim lijekovima i dobrim praksama u pristupu žena pravosuđu za sljedeće zemlje: Armenija, Azerbejdžan, Gruzija, Republika Moldavija i Ukrajina
[https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{"14965347":0}](https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{)

Peta sesija: Pristup pravosuđu u slučajevima nasilja nad ženama

Na ovoj sesiji treba podsticati mentija da pobliže razmotri prepreke u pristupu pravosuđu sa kojima se u pravnom sistemu susreću žene koje su žrtve rodno zasnovanog nasilja (posebno nasilja u porodici). U idealnom slučaju, ona treba da slijedi nakon četvrte sesije, tako da se mentiji mogu pozvati na rezultate svog rada i diskusije sa te sesije.

Povezani materijali

Materijal se zasniva na konceptima predstavljanim u modulu 1 (dio 1.1.3) *Priručnika za obuku sudija i tužilaca o osiguravanju pristupa žena pravosuđu*, a koji su detaljnije istraženi u modulu 5 HELP kursa o pristupu žena pravosuđu.

Cilj

Menti treba steći bolje razumijevanje načina kako prepreke u pristupu pravosuđu doprinose opadanju broja predmeta nasilja nad ženama (konkretno, pojavi da, u toku procesa, od krivične prijave do konačne presude i izricanja kazne, dolazi do osipanja takvih predmeta u pravnom sistemu). Mentiji trebaju usvojiti kako postupanje ili nepostupanje pravnih stručnjaka u „pravosudnom lancu“ utiče na pristup žena pravosuđu. Također trebaju razmisliti kako su standardi propisani u Konvenciji Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) osmišljeni u cilju poboljšanja pristupa žena pravosuđu.

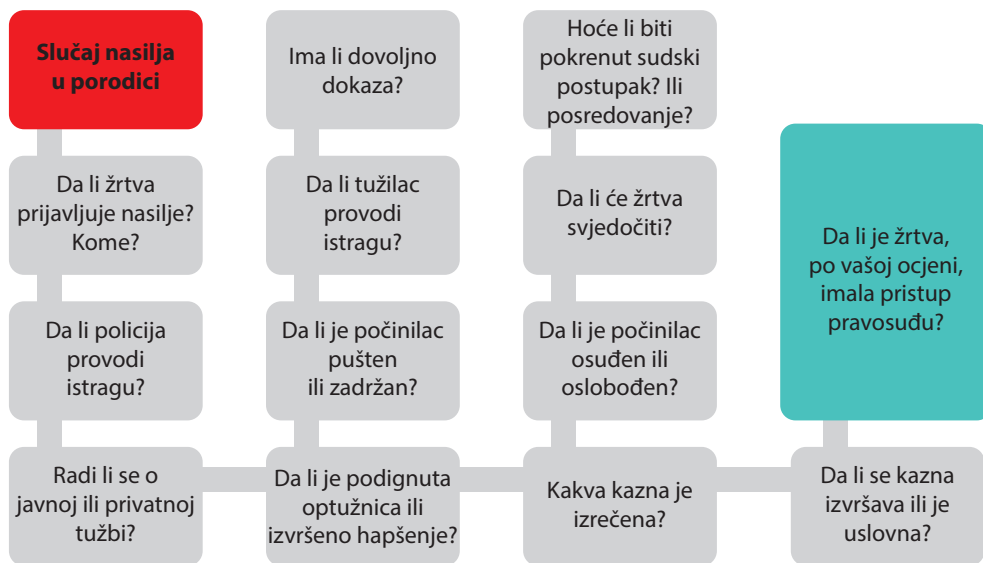
Očekivani uticaj

Mentiji mogu prepoznati prepreke u pristupu pravosuđu žena žrtava nasilja kao i međusobnu povezanost tih prepreka (npr. neadekvatna policijska istraga utiče na rad tužilaca; neadekvatan rad tužilaca može dovesti do oslobađajućih presuda). Mentiji trebaju steći razumijevanje svoje uloge u pravosudnom lancu i važnosti koordiniranih pristupa propisanih Istanbulskom konvencijom.

Sadržaj / tematske cjeline

- a. Menti se, kao pojedinac, ili u grupi mentija koji rade zajedno, treba upoznati sa pojmom „pravosudnog lanca“ u krivičnom predmetu nasilja nad ženama (pogledati stranu 18. *Priručnika za obuku sudija i tužilaca o osiguravanju pristupa žena pravosuđu* ili proći kroz modul 5 online kursa). U tom slučaju, tipični pravosudni lanac počinje sa prvim kontaktom žrtve sa pravosudnim sistemom (najčešće je to kontakt sa policijom), a završava sa izricanjem kazne u krivičnom predmetu i/ili procesima nakon suđenja. Pravosudni lanac se vizualno može prikazati kao niz koraka sa pitanjima i posljedicama svakog od njih, a može izgledati ovako:

VJEŽBA O PRAKSI PRAVOSUDNOG LANCA

U svakoj fazi pravosudnog lanca, odgovori različitih policijskih ili pravnih stručnjaka imat će uticaja na ishod po žrtvu – zaustavit će slučaj ili će on napredovati dalje duž lanca. Svaki korak može se sročiti kao pitanje sa potvrdnim ili negativnim odgovorom (npr. „Da li tužilac nastavlja sa postupkom po krivičnoj prijavi – da/ne?“ a onda razmotriti uticaj svake odluke.

- b. Mentiji mogu zamisliti scenario/hipotetički slučaj nasilja nad ženama sa kojim su upoznati i proći svaki korak pravosudnog lanca postavljajući pitanje o ishodu u zavisnosti od načina na koji je relevantni pravni stručnjak odgovorio (predmet će ići dalje duž lanca ili će njegov dalji tok biti zaustavljen). Menti treba pretpostaviti da žrtva ima zakonsko pravo u skladu sa domaćim zakonom; svrha nije ocijeniti njen slučaj, već shvatiti kako odluke donesene u različitim fazama mogu spriječiti žrtvin pristup pravosuđu.

Druga opcija bila bi da mentiji prouče činjenice o predmetu *Volodina v. Rusija* (presuda Evropskog suda za ljudska prava od 09.07.2019. godine⁶) i uporede postupke/nepostupanje nadležnih policijskih i pravnih stručnjaka sa fazama u pravosudnom lancu, razmatrajući posljedice po žrtvu. Imajte na umu da činjenice o predmetu *Volodina* neće popuniti cijeli pravosudni lanac – odnosno on se završava prije pokretanja sudskog procesa.

- c. Nakon primjene pravosudnog lanca u cilju prepoznavanja tačaka osipanja predmeta i razmatranja ishoda u primjeru predmeta nasilja nad ženama, menti može pogledati Istanbulsku konvenciju, prvenstveno šesto poglavlje o istragama, sudskom postupku, procesnom pravu i mjerama zaštite i drugo poglavlje, član 7. o koordinaciji. Proučavajući obaveze propisane Istanbulskom konvencijom, menti može uporediti koje su mjere potrebne za sprječavanje osipanja predmeta (i bolji pristup žena pravosuđu!) u različitim tačkama duž pravosudnog lanca.

Pažnja, mentori!

Za ovu sesiju koristi se odluka Evropskog suda za ljudska prava koja se tiče Rusije. Pobrinite se da mentiji ne shvate pogrešno ovaj zadatak. Predmet iz realne prakse iz druge jurisdikcije ne koristi se radi upoređivanja ili kritiziranja načina kako države reagiraju na nasilje nad ženama, nego zato što predmeti u kojima ovaj sud odlučuje otvaraju pitanja koja su problematična u mnogim državama članicama Vijeća Evrope. Ovaj predmet odabran je jer sadrži elemente tipične za mnoge zemlje.

6. Dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194321>

Vježbe

- a. Mentiji se upoznaju sa primjerom grafičkog prikaza pravosudnog lanca navedenog u priručniku za obuku (ili u prethodnom tekstu), pregledaju vježbu o pravosudnom lancu iz modula 5 online HELP kursa ili izrađuju pravosudni lanac koji odgovara određenom obliku nasilja nad ženama sa kojim su upoznati.
- b. Nakon toga, menti može razmotriti neki hipotetički slučaj („tipični“ slučaj iz svoje prakse) ili raditi na osnovu stvarnog slučaja iz svoje zemlje. Općenito se preporučuje da mentiji ne koriste slučaj sa kojim su upoznati jer mogu previdjeti neodgovarajuće postupke/nepostupanja u njihovom pravnom sistemu ili ne željeti utvrditi propuste određenih grupa stručnjaka. Koristeći slučaj iz neke druge jurisdikcije (u ovom slučaju predlaže se predmet Volodina iz Ruske Federacije), mentiji o propustima države mogu razgovarati na otvoreni i „neličan“ način. Međutim, treba ih podsticati da idu dalje od samog predmeta Volodina, odnosno istraže druge hipotetičke ishode u slučaju da je u predmetu pokrenut sudski postupak. Menti treba obraditi svaku kariku pravosudnog lanca utvrđujući šta se dogodilo (ili krenulo u pogrešnom smjeru) u svakoj fazi i razmotriti uticaj svakog ishoda na sljedeću kariku u lancu i, na kraju, na mogućnost žrtve da ostvari pristup pravosuđu.
- c. Nakon analize pravosudnog lanca i konstatiranja tačaka osipanja predmeta (npr. odbijanje policije da pokrene krivičnu istragu značilo je da podvrgavanje žrtve daljem fizičkom nasilju i prijetnjama muža), menti treba analizirati Istanbulsku konvenciju. Sljedeći zadatak je razmotriti za koje tačke pravosudnog lanca su od značaja konkretni zahtjevi Istanbulske konvencije, s tim da će biti preklapanja i ponavljanja (npr. policija je trebala provesti procjenu rizika – član 51. Istanbulske konvencije. Da su to učinili, ishod bi vjerovatno bio...).

Teme za diskusiju

- a. Koje su, prema vašem iskustvu, opće karike pravosudnog lanca koje uključuju krivične predmete nasilja nad ženama (imajte u vidu da se mogu razlikovati u zavisnosti od oblika nasilja)? Prvo razmislite o tipičnom načinu kako pravosudni sistem primijeti žrtvu. U kojoj fazi većina slučajeva nasilja nad ženama završava sa osuđujućom presudom? Oslobođajućom presudom? Ili na drugi način?

Da li ste upoznati sa konceptom osipanja takvih predmeta? Da li se menti susretao sa bilo kakvim podacima o toj pojavi?

- b. Analizirajući predmet Volodina (ili drugi predmet koji odabere mentor i menti), sistematski obradite svaku kariku u lancu, zamišljajući kakvo je bilo iskustvo gospođe Volodina sa pravosudnim sistemom. U svakoj fazi postavite pitanje: *šta se dogodilo?* (šta je poduzela gospođa Volodina, a koje mjere su nadležni policijski službenici/pravni stručnjaci poduzeli, a koje ne?); *Kakve su bile posljedice u pogledu daljeg postupanja po predmetu ili njegovog zaustavljanja? Koje dodatne mjere su mogle biti poduzete koje bi promijenile ishod u predmetu?*

- c. Napravite listu glavnih tačaka osipanja predmeta koje ste prepoznali, uzimajući u obzir fazu u lancu i relevantnog policijskog službenika/pravnog stručnjaka koji je radio na slučaju. Imajte na umu da koncept „pravosudnog lanca“ pokazuje da je svaki dio sistema povezan sa narednim; zato, nemojte posvećivati pažnju samo jednoj struci u lancu, već uzmite u obzir njihovu međusobnu povezanost! (npr. na koji način tužioc obaveštavaju policiju o dokazima koje treba prikupiti u fazi istrage?)

Sada, analizirajte Istanbulsku konvenciju, a naročito obaveze koje se odnose na istragu i krivično gonjenje. Koje konkretne mjere bi eventualno mogle spriječiti osipanje predmeta ili eskalaciju/ponavljanje nasilja? Kojim mjerama bi se pristup pravosuđu za žrtve nasilja nad ženama (npr. gospođa Volodina) poboljšao i kako bi te mjere ublažile ili otklonile tipične prepreke u pristupu pravosuđu?

Preporuke za prilagođavanje

- ▶ Sesija je osmišljena na osnovu jednog „tipičnog“ slučaja nasilja u porodici. Međutim, ova vježba mogla bi se podjednako primijeniti na sve oblike nasilja nad ženama, kao što su: silovanje, seksualno uznemiravanje, uhođenje, zločine zbog časti, itd. Mentor može sa mentijem razgovarati o oblastima krivičnog prava u kojima ima najviše iskustva. Ako je već upoznat sa konceptom pravosudnog lanca, bilo bi korisno postaviti mu zadatak da razmotri kako bi neki vid nasilja nad ženama sa kojim nije imao značajnijeg iskustva u radu mogao napredovati kroz pravosudni lanac. S druge strane, ako mu je pojam pravosudnog lanca nepoznat, preporučuje se da koristi slučaj „tipičnog“ nasilja nad ženama koji mu je poznat.

- ▶ Postoji više presuda Evropskog suda za ljudska prava vezanih za nasilje nad ženama i sve se mogu koristiti u vježbi o pravosudnom lancu. Kako bi mentiju skrenuo pažnju na određena pitanja (npr. vezano za konkretne postupke tužilaca ili sudija) mentor, umjesto presuda, može smisliti i neki hipotetički slučaj.

Izvori

Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Volodina* može se naći na adresi:
<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194321>

Tekst Istanbulske konvencije na svim jezicima Vijeća Evrope možete naći ovdje:
<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

Da bi ovu temu detaljnije istražili mentiji, pored HELP kursa o pristupu žena pravosuđu, mogu upisati i HELP kurs o nasilju nad ženama i nasilju u porodici. Taj kurs obuhvata i modul o pristupu žena pravosuđu i dostupan je na više jezika⁷.

Publikacija *Progress of the World's Women: In Pursuit of Justice /Napredak žena svijeta: u potrazi za pravdom* uključuje poglavlje o konceptu pravosudnog lanca (2. poglavlje) sa analizom slučaja iz Bugarske (Bevacqua i S. v. Bugarske, Evropski sud za ljudska prava, 2008⁸) i informacije o osipanju predmeta u slučajevima silovanja iz studija provedenih u Južnoj Africi.

(UN Women, 2011). Dostupno na nekoliko jezika: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2011/7/progress-of-the-world-s-women-in-pursuit-of-justice>

Korisna literatura je i publikacija *Resource book for trainers on effective prosecution responses to violence against women and girls/Priručnik za predavače o efikasnom odgovoru tužilaštva na nasilje nad ženama i djevojčicama/* koja sadrži poglavlje o preprekama u pristupu žena krivičnom pravosuđu sa primjerom vježbe o pravosudnom lancu (str. 102) (UNODC, 2017).

https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Gender/16-09583_ebook.pdf

7. <http://help.elearning.ext.coe.int>.

8. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805a32ab>

Šesta sesija: Primjena međunarodnog prava o pravima žena u domaćim sudovima

Ova sesija namijenjena je jačanju znanja praktičara o efikasnoj primjeni standarda međunarodnog prava u domaćim pravnim postupcima.

Povezani materijal

Sesija logički slijedi materijal predstavljen u 2. poglavlju *Priručnika za obuku sudija i tužilaca o osiguravanju pristupa žena pravosuđu* i modulu 2 HELP kursa, a oba predstavljaju pregled relevantnog međunarodnog prava ((obavezujućeg i neobavezujućeg), UN-a, Vijeća Evrope i Evropske unije).

Cilj

Menti treba usvojiti kako u svojoj redovnoj praksi primijeniti međunarodne pravne standarde u cilju zaštite prava žena. Treba steći razumijevanje koje je ugovore i konvencije (uključujući neobavezujuće pravo) moguće primjenjivati u konkretnim slučajevima, te kakav je postupak njihovog uvođenja u predmete.

Očekivani uticaj

Čak i ako su mentiji već upoznati sa međunarodnim pravnim standardima relevantnim za pitanja prava žena, možda neće znati kako ih primijeniti u svakodnevnoj praksi. Mentiji će se sa većom sigurnošću pozivati na međunarodne standarde ljudskih prava koji se tiču žena, posebno u oblastima gdje nedostaju domaći zakoni.

Sadržaj / tematske cjeline

Ova sesija može se provesti i kao usmjeravano samostalno učenje gdje menti istražuje postupak za primjenu međunarodnog prava u sudskoj nadležnosti u kojoj djeluje.

Vježbe

Vježbe se mogu sastojati od više uzastopnih zadataka, kako se navodi u nastavku:

- a. Pregledajte izvore prava u okviru nacionalnog pravnog sistema, a posebno primjenjivost međunarodnog prava (da li se ono u domaćim postupcima tretira na isti način kao i nacionalno pravo?).
- b. Utvrdite gdje u nacionalnom pravu postoje pravne praznine vezane za prava žena ili rodnu problematiku koje su riješene međunarodnim pravom (ugovori i neobavezujuće pravo).
- c. Pregledajte sudsku i pravnu praksu kako biste našli primjere u kojima domaći sudovi tumače primjenu međunarodnog prava ili se pozivaju na međunarodno pravo.
- d. Odredite nekoliko konkretnih načina kako menti može pokušati uvesti međunarodne standarde u svoju praksu.

Teme za diskusiju

- a. Da li međunarodno pravo predstavlja dodatni ili obavezujući izvor prava? Postoje li razlike u primjenjivosti konvencijskog prava (obavezujuće pravo) i neobavezujućeg prava? Kakvi su procesni aspekti korištenja različitih izvora prava?
- b. Nakon pregleda osnovnih instrumenata ljudskih prava koji se odnose na prava žena (npr. putem online HELP kursa ili kao dodatne literature), koja ste pitanja utvrdili a koja su detaljnije riješena u međunarodnom pravu u odnosu na domaće pravo? Ili, šta mislite u kojim oblastima bi određeno međunarodno pravo osiguralo više informacija o najboljoj zaštiti prava žena?

- c. Na koji način se u domaćim predmetima najčešće poziva na međunarodno pravo? U kojim oblastima prava?
- d. Gdje bi se, na primjer, u pripremi pravne argumentacije, iznošenju obrazloženja ili u presudama moglo pozivati na međunarodno pravo ili standarde? Možete li se sjetiti određenih prilika u kojima bi se u predmetima koji se tiču prava žena moglo koristiti međunarodno pravo?

Preporuke za prilagođavanje

- ▶ Ako mentor utvrdi da su mentiji potrebne dodatne smjernice, sesiju je moguće prezentirati na drugi način. Menti može odabrati neki slučaj iz svoje prakse ili neki koju mu je poznat (slučaj koji se tiče prava žena, a idealno, složen slučaj) i pronaći gdje se citira međunarodno pravo. Može pregledati osnovne međunarodne ugovore (Evropsku konvenciju o ljudskim pravima [EKLJP], Istanbulsku konvenciju, Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena [CEDAW], itd.) i pronaći oblasti gdje postoje preklapanja ili razlike. Gdje u slučajevima nasilja nad ženama međunarodni standardi posebno pridonose jačanju pravne argumentacije?
- ▶ Ako nije moguće pronaći jedan dovoljno složen slučaj, mentor može smisliti hipotetičke slučajeve koji se zasnivaju na različitim oblastima prava.

Izvori

Ukoliko mentiji žele pregledati osnovne dokumente o pravima žena, sažeci za sistem Vijeća Evrope i UN-a nalaze se ovdje:

Standardi i mehanizmi VE o ravnopravnosti polova

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/standards-and-mechanisms>

Women's Rights are Human Rights, /Prava žena su ljudska prava/ Ured visokog komesara UN-a za ljudska prava (2014)

<https://www.ohchr.org/Documents/Events/WHRD/WomenRightsAreHR.pdf>

Ako je mentijima teško prepoznati oblasti u kojima domaće pravo (ili praksa) ne štiti adekvatno prava žena u njihovoj zemlji, mogu pogledati presude Evropskog suda za ljudska prava. U presudama se navode zapažanja suda o neusklađenosti nacionalnog prava i/ili prakse sa međunarodnim standardima (tj. Evropskom konvencijom o ljudskim pravima) koja bi se mogla primijeniti i na druge države članice. Kratak pregled presuda navodi se u informativnim člancima suda koji se povremeno ažuriraju:

Informativni članak o ravnopravnosti polova:

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_Equality_ENG.pdf

Informativni članak o nasilju u porodici:

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Domestic_violence_ENG.pdf

Informativni članak o nasilju nad ženama:

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ENG.pdf

Odjel za ravnopravnost polova također je izradio bilten sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava o pitanjima ravnopravnosti polova:

<https://rm.coe.int/compilation-echr-case-law-1-august-2019/168096d977>

Možete pogledati i studije koje je provelo Vijeće Evrope o preprekama, pravnim lijekovima i dobrim praksama u pristupu žena pravosuđu za Armeniju, Azerbejdžan, Gruziju, Republiku Moldaviju i Ukrajinu:

[https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{"14965347":0}](https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice#{)

Sedma sesija: Rad sa sudskom praksom

Svrha sesije je uključiti mentija u rad na realnim slučajevima kako bi istražio kakve bi bile razlike u pravnim ishodima da su tužbe pokrenute u njegovoj zemlji.

Sesija ima dva „kolosijeka“ - (slučaj A) rad na slučaju diskriminacije po osnovu pola, za praktičare u oblasti građanskog prava i (slučaj B) rad na slučaju nasilja nad ženama, za praktičare u oblasti krivičnog prava. Mentor treba zajedno sa mentijem odlučiti na kojem će slučaju raditi i razmatrati ga, a mogu raditi i na oba slučaja.

Kod **slučaja** koji se tiče **građanskog prava**, svrha je omogućiti mentijima za istraže na koji način treba provoditi postupak u slučaju diskriminacije po osnovu pola/roda, razmatrajući standarde, pitanja dokaza, kao i dokaze potrebne za prebacivanje tereta dokazivanja.

Kod **slučaja** koji se tiče **krivičnog prava**, svrha je da mentiji istraže kako bi u nekoj zemlji koja nije ratificirala Istanbulsku konvenciju mogla biti donesena drugačija odluka (ili koji bi pravni argumenti bili drugačije izneseni) da je ona potpisnica Konvencije.

Povezani materijali

Ova sesija nadovezuje se na pravne koncepte predstavljene u različitim dijelovima *Priručnika za obuku sudija i tužilaca o osiguravanju pristupa žena pravosuđu* i HELP kursa. Za slučaj koji se tiče diskriminacije (slučaj A), literatura se može naći u modulu 1 (dio 1.3) i modulu 4 (dio 4.3 vezano za pitanja dokaza), a o diskriminaciji po osnovu pola i roda govori se u modulu 3 HELP kursa.

Za slučaj nasilja nad ženama (slučaj B), literatura se navodi u modulima III i 1V *Priručnika za obuku sudija i tužilaca o osiguravanju pristupa žena pravosuđu*, kao i modulima 2 i 5 HELP kursa.

Cilj

Menti treba steći praktično iskustvo u primjeni međunarodnih standarda koji se u njegovoj zemlji uglavnom ne koriste. Razmatrajući međunarodnu praksu, mentiji trebaju usvojiti u kojim situacijama međunarodno pravo nudi zaštitu od povrede prava i standarde koje domaće pravo najčešće ne uključuje.

Očekivani uticaj

Menti će se upoznati sa značajem međunarodnog prava i standarda i vježbati kako iznositi pravne argumente u skladu sa domaćim kao i međunarodnim pravom.

Sadržaj / tematske cjeline

Predlaže se da se činjenično stanje koje menti izučava zasniva na realnim predstavkama koje je ocijenio CEDAW odbor. Iako njegova ocjena ne predstavlja pravosudni proces, ona uključuje pozivanje na domaće pravo i postupak. Menti treba analizirati slučajeve i nalaze CEDAW odbora. Nakon toga, treba razgovarati na koji način bi se u istom predmetu sudilo u jurisdikciji iz koje dolazi. Menti treba osmisliti svoje pravne argumente, uz pozivanje na domaće pravo, kao i svako relevantno međunarodno pravo. Predlaže se da se mentijima prvo navedu činjenice (iz predstavi CEDAW odboru), a da, naknadno, nakon što osmisle svoju pravnu argumentaciju, pročitaju zaključke Odbora.

Pažnja, mentori!

U ovoj sesiji korištene su odluke CEDAW odbora vezane za Slovačku i Rusiju. Pobrinite se da mentiji ne shvate pogrešno ovaj zadatak. Stvarni predmet iz druge jurisdikcije ne koristi se radi upoređivanja ili kritiziranja načina kako države reagiraju na nasilje nad ženama, nego zato što predmeti u kojima ovaj sud odlučuje uključuju pitanja koja su problematična u mnogim državama članicama Vijeća Evrope.

Slučaj A: diskriminacija po osnovu pola

Zasnovano na činjenicama iz predstavlke D.S. (Slovačka) dostavljene CEDAW odboru.

Slučaj se tiče otkaza sa posla koji je D.S. dobila nakon odlaska na porodiljsko odsustvo. D.S. je tvrdila da je bila predmet rodne diskriminacije od strane poslodavca.

Menti treba pročitati činjenice i pritužbu i osmisliti teoriju o slučaju, utvrditi primjenjivo pravo (kao da je postupak pokrenut u njegovoj zemlji), potencijalni oblik dokaza, razmotriti dokaze dovoljne za utvrđivanje prima facie slučaja i za prebacivanje tereta dokazivanja, te utvrditi presudu kao da se u predmetu sudi u pravnom sistemu iz kojeg menti dolazi. Tek nakon toga, menti treba pregledati zaključke CEDAW odbora. U ovom predmetu, Odbor je utvrdio da je došlo do diskriminacije povredom CEDAW konvencije.

Slučaj B: Nasilje nad ženama

Na osnovu predstavlke o činjenicama za X i Y. (Ruska Federacija) dostavljene CEDAW odboru.

Predmet se tiče osoba X i Y koje su bile izložene nasilju u porodici i koje su tvrdile da država nije ispunila svoju obavezu koja se tiče dužne pažnje, odnosno provođenja istrage i gonjenja počinitelaca nasilja.

Menti treba pročitati činjenice i razviti teoriju o slučaju, utvrditi primjenjivo pravo (kao da se postupak vodi u zemlji iz koje menti dolazi), utvrditi potencijalne oblike dokaza i oblasti za provođenje istrage/gonjenje, te utvrditi presudu kao da se u predmetu sudi u pravnom sistemu iz kojeg on dolazi. Tek nakon toga treba pregledati zaključke CEDAW odbora. U ovom predmetu, Odbor je zaključio da je došlo do povreda CEDAW konvencije, uzimajući u obzir i nekoliko općih preporuka uz Konvenciju.

Imajte u vidu da u vrijeme podnošenja ove predstavlke, Rusija nije bila ratificirala Istanbulsku konvenciju. Jedan od zadataka za mentija treba biti i da potraži potencijalne povrede Istanbulske konvencije.

Vježbe

Uputstva za mentije vezana za slučaj A

Ova vježba može se sastojati od niza uzastopnih zadataka, kako se navodi u nastavku:

- Analizirajte samo one činjenice u predmetu koje se tiču diskriminacije po osnovu rodne pripadnosti (u ovom slučaju, vezano za zaposlenje).
- Razmotrite činjenice ovog slučaja u kontekstu jurisdikcije iz koje dolazite. Izložite pravnu argumentaciju za slučaj diskriminacije po osnovu pola, pozivajući se na relevantno domaće pravo kao i međunarodne standarde (sve koje menti smatra primjenjivim).
- Utvrdite moguće oblike dokaza. Oni mogu uključivati i druge osim onih navedenih u činjenicama o samom slučaju. Menti treba razmisliti o tome koji bi oblici dokaza bili dovoljni za podnošenje tužbe prima facie, a nakon toga za prebacivanje tereta dokazivanja na optuženog/poslodavca da dokaže da rješenje o prekidu radnog odnosa nije bilo diskriminirajuće.
- Menti i mentor mogu razmotriti pravnu argumentaciju i dokaze. Na kraju, menti treba preuzeti ulogu sudije i donijeti potencijalnu presudu.
- Posljednji korak je pregled odluke i preporuka CEDAW odbora, imajući u vidu da se ne radi o obavezujućoj presudi. Tada mentor i menti mogu razmotriti razlike za slučaj da je u ovom predmetu (a) odlučivao sud u zemlji iz koje menti dolazi ili (b) Evropski sud za ljudska prava, da bi utvrdio da li u domaćem pravu postoje nedostaci riješeni međunarodnim pravom.

Uputstva za mentije za slučaj B

Ova vježba može se sastojati od niza uzastopnih zadataka, kako se navodi u nastavku:

- a. Analizirajte samo činjenice u slučaju koje se odnose na nasilje nad ženama (u ovom slučaju, nasilje u porodici)
- b. Razmotrite činjenice ovog slučaja u kontekstu jurisdikcije iz koje dolazite. Utvrdite koji bi zakoni bili primjenjivi u ovom slučaju (krivično pravo i krivični postupak, kao i, eventualno, građansko ili upravno pravo).
- c. Koji međunarodni standardi bi bili primjenjivi na činjenice o ovom slučaju? Imajte u vidu da u vrijeme odlučivanja u ovom predmetu Ruska Federacija nije bila potpisnica Istanbulske konvencije. Međutim, menti treba pristupiti ovom slučaju kao da je država bila obavezana Konvencijom. Razmotrite i sve ostale primjenjive međunarodne standarde.
- d. Utvrdite dokaze o nepostupanju države u ovom predmetu. Utvrdite i druge radnje koje su policija ili tužioc i trebali poduzeti da se ovaj slučaj desio u vašoj zemlji.
- e. Menti i mentor mogu razmotriti pravnu argumentaciju i dokaze o nepostupanju države. Na kraju, menti treba preuzeti ulogu sudije i donijeti potencijalnu presudu.
- f. Posljednji korak je pregled odluke i preporuka CEDAW odbora, imajući i vidu da se ne radi o obavezujućoj presudi. Tada mentor i menti mogu razmotriti razlike da je o ovom predmetu (a) odlučivao sud u državi iz koje menti dolazi (b) Evropski sud za ljudska prava u vezi sa istim činjenicama, ali u državi koja je ratificirala Istanbulsku konvenciju.

Teme za diskusiju

Za slučaj A

- a. Nakon što ste pročitali činjenice koje je dostavila podnosilac (D.S.), postoje li neke razlike u načinu kako, u ovom slučaju, domaći zakon (Slovačke) i zakon vaše zemlje tretira diskriminaciju po osnovu roda (ili pola)? Koje su to razlike?
- b. Ako se stavite u ulogu advokata D.S., koji bi zakon bio primjenjiv na predmet diskriminacije u vašoj zemlji?
- c. Na koje se međunarodne pravne standarde moguće pozvati? Imajte na umu CEDAW i konvencije Vijeća Evrope.
- d. Nakon što se pročitali izjašnjenja države („odbrane“) i komentare podnosioca pritužbe, koje potencijalne oblike dokaza bi podnosilac pritužbe mogao iznijeti, a koje bi mogla dostaviti država („optuženi“) (možete napraviti listu)? Budite kreativni i razmislite i o drugim činjenicama, a ne samo činjenicama ovog slučaja, i uzmite u obzir dokaze koji bi mogli biti na raspolaganju u vašoj zemlji. Koji bi dokazi u skladu sa domaćim zakonima mogli biti dovoljni prima facie da D.S. pokrene postupak? Sjetite se druge sudske prakse koja vam je poznata. Ako je na ovo pitanje teško odgovoriti, imajte ga na umu za kasnije, kada budete analizirali šta je CEDAW odbor utvrdio u pogledu pitanja da li je prebačen teret dokazivanja.
- e. Sada, stavljajući se u ulogu sudije, kakvu biste vi odluku donijeli, ili kako biste obrazložili presudu u korist D.S. (odnosno, zaključak da je njen poslodavac diskriminirao)?
- f. Analizirajte rezultate CEDAW odbora. Imajte na umu da je Odbor konstatirao povrede Konvencije. Mislite li da bi presuda bila ista da se o ovom predmetu odlučivalo u pravnom sistemu vaše zemlje? - oslanjajući se samo na domaće pravo ili pozivanjem i na međunarodno pravo (kao što je CEDAW)? Da li biste očekivali neke razlike da je o predmetu odlučivao Evropski sud za ljudska prava, pozivajući se na Evropsku konvenciju o ljudskim pravima?

Za slučaj B

- a. Nakon što ste pročitali činjenice koje su dostavili podnosioci (X i Y), uočavate li neke razlike u načinu kako je, u ovom slučaju, domaćim zakonom (Ruske Federacije) i zakonom vaše zemlje riješeno pitanje nasilja u porodici? Koje su to razlike?
- b. Ako se stavite u ulogu advokata osoba X i Y, koje se pravo u vašoj zemlji primjenjuje u slučajevima nasilja u porodici (uzmite u obzir krivično pravo, krivični postupak, upravno i građansko pravo)? Postoje li u vašoj zemlji pravni lijekovi koji nisu bili dostupni za X i Y?

- c. Koje zakonske dužnosti policije i tužilaca bi se podrazumijevale da se ovaj slučaj desio u vašoj zemlji?
- d. Zamislite da su se činjenice ovog slučaja dogodile u nekoj državi koja je potpisnica Istanbulske konvencije – na koje biste se članove vi pozvali u cilju dokazivanja nepostupanja države u ovom slučaju?
- e. Koji su potencijalni dokazi u ovom slučaju o neispunjavanju obaveze države koja se odnosi na dužnu pažnju?
- f. Pregledajte izjašnjenje države („odbrane“) – kako bi ste vi, kao branitelj X i Y odgovorili na te argumente?
- g. Sada, stavljajući se u ulogu sudije, kakvu biste vi odluku donijeli, ili, gdje vidite povrede domaćeg i međunarodnog prava?
- h. Analizirajte zaključke CEDAW odbora. Imajte na umu da je Odbor konstatirao povrede CEDAW Konvencije. Mislite li da bi presuda bila ista da se o ovom predmetu odlučivalo u pravnom sistemu vaše zemlje? Šta bi bilo u slučaju da je o predmetu odlučivao Evropski sud za ljudska prava, pozivajući se na Istanbulsku konvenciju?

Izvori

Slučajevi diskriminacije:

Predstavka D.S. (Mišljenja koja je CEDAW odbor usvojio u vezi sa predstavkom br. 66/2014)
<https://digitallibrary.un.org/record/854547>

Predstavka R.K.B. (Mišljenja koja je CEDAW odbor usvojio u vezi sa predstavkom br. 28/2010)
<https://juris.ohchr.org/Search/Details/1720>

Slučajevi nasilja nad ženama:

Predstavka X i Y (Mišljenja koja je CEDAW odbor usvojio u vezi sa predstavkom br. 100/2016)
<https://undocs.org/pdf?symbol=en/CEDAW/C/73/D/100/2016>

Predstavka O.G. (Mišljenja koja je CEDAW odbor usvojio u vezi sa predstavkom br. 91/2015)
<https://juris.ohchr.org/Search/Details/2429>

Osmo sesija: Šta se može poduzeti na uklanjanju rodni stereotipa u sudskim procesima?

U ovoj sesiji pažnja je posvećena jednoj kritičnoj prepri u pristupu žena pravosuđu – oslanjanju na rodne stereotipe u slučajevima nasilja nad ženama. U ovoj sesiji menti razmatra nekoliko flagrantnih primjera rodne pristrasnosti u donošenju sudskih odluka, te izazvanu štetu i odgovor pravnog sistema u svakom pojedinačnom slučaju.

Povezani materijal

Provođenje ove sesije preporučuje se nakon što se menti upozna sa temama rodni stereotipa i pristrasnosti u pravosuđu. Potrebni materijal nalazi se u dijelu 1.4 *Priručnika za sudije i tužioce o osiguravanju pristupa žena pravosuđu* i modulu 4 HELP kursa. Da bi se postigao cilj sesije, preporučuje se, uz upute mentora, detaljnije razmatranje rodni stereotipa i negativni posljedica do kojih oni dovode u pravnim slučajevima.

Cilj

Menti će prepoznati uobičajene pristrasnosti/stereotipno donošenje odluka (kao što je okrivljavanje žrtve u slučajevima nasilja nad ženama; nerazumijevanje dinamike seksualnog nasilja/silovanja; pogrešne informacije o pristanku u tim slučajevima, i slično) i početi shvatati odakle te stereotipne ideje potiču kao i štetu do koje one dovode. Menti također treba smisliti potencijalne odgovore na rodnu pristrasnost i način kako ih on kao pravni stručnjak može blokirati ili spriječiti nanošenje štete koju uzrokuju.

Očekivani uticaj

Menti će shvatiti da su stereotipi i pogrešne predodžbe o seksualnom nasilju (kao i drugim oblicima nasilja nad ženama), nažalost, uobičajene reakcije u cijelom društvu. Uticaj tih stereotipa na donošenje pravnih odluka vodi do jedne od najkritičnijih prepreka u pristupu pravosuđu za žrtve rodno zasnovanog nasilja (a također su i razlog zašto se takva krivična djela smatraju latentnim). Menti će shvatiti da su pravni stručnjaci dužni osigurati da pristrasnost i oslanjanje na stereotipe u tumačenju dokaza i primjeni zakona ne utiču na donošenje pravnih odluka. Trebaju se osjećati osposobljenim da prepoznaju takvu pristrasnost i stereotipe i spriječe da se oni javljaju u odlukama koje donose, a i u pravnim postupcima, općenito.

Sadržaj / tematske cjeline

Mentiju se dostavljaju podaci (ili se od njega traži da provede malo istraživanje) o najnovijim i izrazitim slučajevima rodni stereotipa/pristrasnosti. Navode se tri primjera, a mentor od mentija može tražiti da razmotri jedan, ili sva tri, ili može odabrati neke druge problematične slučajeve. Mentor daje smjernice mentiju za razmatranje razloga za donošenje sudskih odluka, učvršćivanje konkretni stereotipa, izazvane štete, te odgovora javnosti koji su uslijedili.

Pažnja, mentori!

U kratkim prikazima koji se navode u nastavku nisu dati pregledi cijelog slučaja. Vježba nije namijenjena ocjenjivanju sudskih odluka za cijeli predmet, već usmjeravanju pažnje na primjere koji ukazuju kako rodni stereotipi mogu imati neprimjeren uticaj na sudske postupke.

U svakom od navedeni slučajeva postoje jasni primjeri rodni stereotipa, a mentija ne bi trebalo podsticati da traži opravdanja za primjenu takve prakse.

Imajte na umu da neki mentiji mogu imati iste pogrešne predodžbe, obzirom da su one svakako uobičajene u većini društava i da bi ih zato mogli pokušati umanjiti ili obrazlagati. Važno je da mentor prenese osnovnu svrhu sesije – da su ovo primjeri u kojima su se pravni stručnjaci nepravilno oslanjali na rodne stereotipe što ne može biti opravdano.

Vježbe

U nastavku navodimo tri predložena primjera. Dodatne informacije o konkretnim slučajevima mogu se naći u brojnim medijima, pod navedenim izvorima.

Španija: (slučaj „vučijeg čopora”)⁹ U 2018. godini petorica muškaraca optuženi su za grupno silovanje 18-godišnje djevojke. Proglašeni su krivim za blaže krivično djelo „kontinuiranog seksualnog zlostavljanja“, ali ne i silovanja. U ovom slučaju postoji više problematičnih aspekata. Na primjer: prema španskom pravu, krivično djelo silovanja mora uključivati nasilje ili prijetnju. Branitelj je tvrdio da je žrtva pristala, koristeći telefonski video snimak koji prikazuje žrtvu nepomičnu, zatvorenih očiju, kao dokaz da nije bilo nasilja/prijetnji. Odbrana je iznijela i dokaze, koje je pribavila od privatnog detektiva, koji prikazuju žrtvu kako se smije sa prijateljima nekoliko dana nakon događaja. Sudija je odlučio da je „pasivnost“ žrtve značila da silovanja nije bilo. Nakon presude, u Španiji je došlo do masovnih javnih protesta i poziva na izmjene zakona o seksualnim prestupima. Vrhovni sud je 2019. godine ukinuo presudu i povisio kazne sa 9 na 15 godina. U toku je revizija Zakona o silovanju i seksualnom nasilju, a moguće su njegove izmjene i dopune.

Italija¹⁰: Prvostepeni sud je 2016. godine osudio dva muškarca za silovanje 22-godišnje žene (porijeklom iz Perua). Žalbeni sud ih je 2017. godine oslobodio. U obrazloženju žalbenog suda (vijeća sastavljenog od tri sutkinje) navedena je činjenica da, obzirom da je žrtva ružna/„suviše muževnog izgleda“ da bi bila poželjna (na osnovu uvida u fotografiju žrtve i izjava optuženih da ih nije privlačila), njena izjava nije vjerodostojna. U ovom slučaju postojali su forenzički dokazi da je žrtva imala povrede koje odgovaraju silovanju kao i da je bila drogirana. Vrhovni sud odredio je ponovno suđenje 2019. godine. Ministarstvo pravosuđa naložilo je ispitivanje donesene presude.

Sjeverna Irska¹¹: U sudskom procesu provedenom 2018. godine u kojem je 17-godišnja djevojka optužila 27-godišnjeg muškarca za silovanje, ključno pitanje bilo je da li je žrtva pristala na bilo kakav seksualni čin. U iznošenju završne riječi poroti, braniteljica je rekla sljedeće: „*Da li dokazi isključuju mogućnost da joj je optuženi bio privlačan i da je bila spremna da se s nekim upozna i bude s njim? Morate imati u vidu kako je bila obučena. Nosila je tange [donji veš] sa čipkom naprijed*“. Nakon vijećanja, porota je oslobodila optuženog. Poslije toga, uslijedili su masovni protesti i izjave u parlamentu kojima se ovakva presuda osuđuje. Ovaj slučaj na kraju je doveo do naloga Odbora za krivično pravosuđe za nezavisnu ocjenu zakona i postupaka vezanih za seksualne presteupe u Sjevernoj Irskoj.

Teme za diskusiju

- ▶ Šta je u svakom od ovih slučajeva problematično? Koji se konkretni rodni stereotipi ili pogrešne predstave o seksualnom nasilju učvršćuju? Zašto su takvi postupci problematični?
- ▶ Razmotrite na koji način se stereotipi i mitovi o silovanju i seksualnom nasilju učvršćuju u svakom od navedenih slučajeva. Da li se oni javljaju u pravnoj argumentaciji, odlukama suda ili čak i u samim zakonima? Kakve su razlike u smislu uticaja na slučaj kada rodni stereotipi imaju različite „izvore“?
- ▶ Da li pravne odluke ili pravna argumentacija u svakom od navedenih slučajeva pokazuju poznavanje dinamike slučajeva silovanja? Gdje uočavate nerazumijevanje te dinamike?
- ▶ Šta se moglo uraditi drugačije? Stavite se u ulogu tužioca ili sudije (ili drugog relevantnog pravnog stručnjaka) i razmotrite moguće radnje, u smislu prigovora, uputa poroti, vaših razmatranja, izmjena zakona itd.
- ▶ Da se bilo koji od ovih slučajeva desio u vašoj zemlji, šta se moglo uraditi da se „pošalje signal“ da su rodna pristrasnost i oslanjanje na rodne stereotipe neprihvatljivi? (npr. postoje li disciplinski postupci? Šta je sa nezavisnim istragama ili procesima pravne reforme?)
- ▶ U tri navedena primjera došlo je do nacionalnih protesta koji su objavljeni u međunarodnim medijima. Šta mislite zašto? Misлите li da su ovi slučajevi netipični ili da sadrže neke dobro poznate elemente?

9. <https://www.theguardian.com/world/2018/apr/26/protests-spain-five-men-cleared-of-teenagers-gang-rape-pamplona>;

10. <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/11/men-acquitted-of-charges-because-victim-judged-too-masculine>

11. <https://www.irishexaminer.com/breakingnews/ireland/comment-investment-needed-to-change-attitudes-towards-consent-and-rape-885955.html>

- ▶ Kakav je bio krajnji rezultat u ova tri slučaja u smislu omogućavanje boljeg rada pravosudnog sistema u korist žrtava silovanja ili drugih oblika seksualnog nasilja? Kakve su pouke izvučene iz ovih slučajeva?
- ▶ Šta mislite kako pravni sistem (i stručnjaci u sistemu) umjesto reagiranja na ovakve slučajeve koji imaju značajne štetne posljedice (po žrtvu, ali i općenito podrivaju povjerenje u institucije), može proaktivnije djelovati na rješavanju pitanja rodni stereotipa i rodne pristrasnosti?

Preporuke za prilagođavanje

- ▶ Ova sesija primjenjuje se nakon što se menti već upoznao sa rodni stereotipima (u materijalima iz priručnika za obuku ili online kursa). Međutim, ako mentor uvidi da je mentiju u datim scenarijima teško prepoznati problematične rodne stereotipe, od njega treba tražiti da pročita neke od materijala iz dijela izvori, u nastavku, a to ujedno može biti i način kako započeti ovu sesiju – nakon što se menti prisjeti navedenih sadržaja.
- ▶ Jedan od naprednijih pristupa koji se može primijeniti je da zamolite mentija da analizira primjere iz svog iskustva i prakse. Za to će biti potrebno preispitivanje samih sebe o ličnim pristrasnostima i predrasudama. Svrha nije kriviti mentija nego shvatiti da su mitovi o seksualnom nasilju uobičajeni (obratite pažnju da se u primjerima u vježbi radi o različitim državama/pravnim sistemima) i da su naša razmišljanja sa vremenom napredovala (uzmite u obzir kako su slučajevi nasilja nad ženama tretirani u zakonu prije 20 ili prije 100 godina).
- ▶ Mentiji mogu utvrditi i razmatrati vrste rodni stereotipa vidljive u slučajevima koji se tiču drugih pravnih pitanja osim seksualnog nasilja. Jedan od primjera bio bi razmotriti kako su u domaćem pravu riješeni slučajevi silovanja od strane supružnika – postoje li zaštite u slučaju silovanja kada su počinitelj i žrtva u braku? Da li je bilo izmjena zakona i da li je promijenjen pravni tretman u ovakvim slučajevima? Koje su to promjene i zašto su značajne?

Izvori

Korisni dodatni materijali za mentije u kojima se navodi više informacija o rodni stereotipima i rodnoj pristrasnosti:

Eliminating judicial stereotyping: Equal access to justice for women in gender-based violence cases (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2014)/Uklanjanje stereotipa u pravosuđu: ravnopravan pristup žena pravosuđu u slučajevima rodno zasnovanog nasilja (Ured visokog komesara za ljudska prava, 2014.)/

Gender stereotyping as a human rights violation (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2013) / Rodni stereotipi kao povreda ljudskih prava (Ured visokog komesara za ljudska prava, 2013.)/ <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/GenderStereotypes.aspx>

Deveta sesija: Primjena rodno osjetljivih praksi u realnom životu

U ovoj sesiji mentiji se podstiču da se stave u situaciju korisnice pravosudnog sistema, na primjer žrtve rodno zasnovanog nasilja, da bi prepoznali prepreke u pristupu pravosuđu koje je moguće ukloniti.

Povezani materijali

Ova sesija može se koristiti bilo kada u toku trajanja mentorskog programa i odgovara materijalu predstavljenom u 4. poglavlju priručnika za obuku i modulima 5 i 6 HELP kursa o pristupu žena pravosuđu.

Cilj

Menti treba vlastitu praksu i radni prostor posmatrati očima žene koja pokušava pristupiti pravosuđu. Može kritički analizirati svoje radno okruženje i prepoznati potencijalne barijere u pristupu pravosuđu i sisteme i prakse koji se mogu poboljšati. Cilj nije tražiti krivca među saradnicima mentija ili drugim zaposlenicima, već općenito sagledati vrste problema sa kojima bi se žena koja pokušava ostvariti pristup pravosuđu mogla susresti.

Očekivani uticaj

Menti će znanja usvojena na kursu obuke i samom programu primijeniti na prepoznavanje konkretnih oblasti u radnom okruženju u kojima su moguća poboljšanja. Mentiji iz istog ureda mogli bi zajedno raditi ovu vježbu, a menti u ovu „ocjenu“ može uključiti i druge stručnjake.

Sadržaj / tematske cjeline

Ova sesija može biti u obliku „mini revizije rodne ravnopravnosti“ u kojoj će menti kritički ispitati radno okruženje (ne samo fizički prostor, već i politike, procedure i slično) iz perspektive hipotetičke korisnice pravosudnog sistema. Sljedeći korak bio bi da menti podnese izvještaj o nalazima (pojedinačno, sa mentorom, ili u grupi) i da preporuke za poboljšanje.

Revizije rodne ravnopravnosti obično se koriste za jačanje rodno osviještene politike u nekoj organizaciji, a to može biti obiman proces. One se mogu koristiti i za ocjenu domaćih zakona iz perspektive ravnopravnosti polova. U ovom slučaju, taj proces mnogo je ograničeniji i menti ga treba provesti u roku od nekoliko dana.

Vježbe

Mentor daje zadatak mentiju da kritički ispita svoje radno mjesto i uoči probleme o kojima je već usvojio znanja. Ova vježba može se opisati kao „mini revizija rodne ravnopravnosti“ koja je mnogo manjeg obima od sveobuhvatne revizije ili može biti u obliku vježbe koja podrazumijeva prolazak kroz proces, gdje se menti stavlja u ulogu žene koja pokušava ostvariti pristup pravosuđu (pogledati izvore u nastavku teksta).

Mentor i menti mogu zajedno napraviti kontrolnu listu za reviziju rodne ravnopravnosti, koristeći prijedloge koje navodimo u nastavku, uz prilagođavanje liste poslova mentija (u zavisnosti od toga da li je u pitanju tužilac, parničnik ili krivični sudija). Mentija treba podsticati da ne posvećuje pažnju samo fizičkom prostoru već i, u mjeri u kojoj je moguće, znanju i postupcima osoba iz ureda (npr. pomoćnici tužilaca, referenti u sudu, sudski izvršioци itd.), procesima, politikama itd. Kako bi pokušali utvrditi probleme/prepreke za žene, mentiji također trebaju običi radno okruženje (ne samo razmišljati o njemu), razgovarati sa zaposlenima, uzeti u obzir fizički prostor, procesna pitanja. U slučaju mješovitih grupa, mentiji mogu međusobno posjećivati urede.

Kontrolna lista za provjeru:

Razmatranje **politike, postupaka i procesa** iz perspektive rodne osjetljivosti/neutralnosti/neosjetljivosti (tj. postoje li interne upute ili smjernice o obavljanju razgovora sa žrtvom rodno zasnovanog nasilja?)

Upoznatost zaposlenika sa pitanjima rodne ravnopravnosti i **uvažavanje** rodne ravnopravnosti (tj. da li su zaposlenici u dovoljnoj mjeri upoznati sa potrebama žena korisnica pravosudnog sistema? Organiziraju li se obuke za zaposlene?) Napomena: mentiji mogu obaviti razgovor sa odabranim zaposlenicima ili održati sastanak fokus grupe.

Napraviti **obilazak fizičkog prostora** (tj. postoje li informacije koje se konkretno bave potencijalnim pitanjima za žene korisnice pravosudnog sistema – kao što su brošure, leci ili upućivanje na lokalne službe? Postoje li posebne čekaonice za osobe koje na sud/u ured dolaze sa djecom? Da li je u obzir uzeta sigurnost?)

...

Teme za diskusiju

- ▶ Koji su najznačajniji nalazi „mini revizije rodne ravnopravnosti“ koje ste konstatirali u toku obilaska vezano za pristup žena pravosuđu? Da li ste nečim bili iznenađeni? Šta je to bilo?
- ▶ Gdje ste najčešće konstatirali potencijalne prepreke u pristupu pravosuđu? Da li su se one odnosile na postupke, sami prostor, ili nešto treće?
- ▶ Koje konkretne korake je, po vašem mišljenju, u vašem radnom okruženju potrebno poduzeti kako bi se poboljšao pristup žena pravosuđu?
- ▶ Kako biste te prepreke okarakterizirali u smislu mogućnosti da ih sami riješite?
- ▶ Da li je potrebno saradivati sa drugima da bi se popravilo stanje vezano za žene korisnice pravosudnog sistema? Ako jeste, sa kim? Kakva bi vam podrška i koji resursi bili potrebni da se te prepreke otklone? Šta biste mogli planirati da biste osigurali potrebnu podršku i resurse?
- ▶ Šta mislite kako bi ova vježba prošla da ste je radili na početku mentorstva (tj. 8 mjeseci ranije)? Mislite li da biste imali drugačiji pogled na pristup žena pravosuđu u okruženju u kojem radite?

Izvori

Ako mentiji nisu upoznati sa konceptom revizije rodne ravnopravnosti, opis tog procesa mogu naći ovdje: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/methods-tools/gender-audit>

Međutim, mentor treba objasniti mentiji da se od njega ne očekuje da provodi sveobuhvatnu reviziju rodne ravnopravnosti; cilj vježbe je sistematično razmotriti radno okruženje koristeći se nekim od osnovnih metoda koje se primjenjuju u revizijama rodne ravnopravnosti.

U periodu od 2015-2017. godine, sistem sudova u Švedskoj prolazi proces uspostavljanja rodno osviještenih politika čiji su rezultati evidentirani u povratnom izvještaju. Taj izvještaj mogao bi biti korisna osnova, jer se u njemu opisuju aktivnosti poduzete u cilju ocjenjivanja rodne osjetljivosti sistema sudova. Napominjemo da se u poglavlju 3.6.6 izvještaja navodi kako je urađen prolazak kroz sistem u ulozi korisnika.

<https://rm.coe.int/gm-feedback-swedish-court/16808f14d8>

Deseta sesija: Ocjenjivanje, budući koraci i završetak

Cilj ove, posljednje, sesije je zaključiti mentorski proces: donijeti zaključna zapažanja, objediniti ostvarene rezultate, ocijeniti ih i utvrditi korake koje treba poduzimati ubuduće kako bi usvojena znanja postala dio svakodnevnog rada pravnih praktičara.

Cilj

Mentiju treba pružiti podršku u osvrtu na iskustvo učenja kroz program, prepoznavanju ciljeva učenja i donošenju zaključaka o tom iskustvu. Cilj sesije je ocijeniti učenje, razmotriti uticaje i pretočiti znanja u svakodnevni posao mentija, a treba ostaviti vremena i za povratne informacije i sugestije mentija vezane za mentorski proces i sadržaj sesija.

Očekivani uticaj

Mentiji trebaju znati prepoznati najznačajnije ciljeve učenja i usvojena znanja iz procesa učenja koja je moguće uključiti u svakodnevni rad kako bi se osigurao bolji pristup žena pravosuđu.

Sadržaj / tematske cjeline / teme za diskusiju

- ▶ Ciljevi i zaključci učenja;
- ▶ Budući koraci, eventualne potrebe za dodatnom podrškom i učenjem;
- ▶ Proširenje uticaja – komunikacija sa kolegama na temu pristupa žena pravosuđu;
- ▶ Ocjena procesa – saradnje između mentora i mentija;
- ▶ Povratne informacije.

Vježbe

Ova sesija mogla bi biti posebno korisna ako bi se, barem dijelom, radila u grupi, da bi ishodi učenja i budući koraci mogli poslužiti kao inspiracija svim mentijima. Evaluacija bi mogla uključivati pregled bilješki o mentorskim konsultacijama i podsjećanje na najznačajnije tačke diskusija sa svake od sesija. Neki od aspekata učenja koji bi se mogli razmotriti su:

- ▶ Koje postupke/šta sam već primjenjivao, ali sam postao svjesniji njihovog značaja u smislu pristupa žena pravosuđu?
- ▶ Postoji li još nešto što ću nakon ovog procesa promijeniti?
- ▶ Šta mogu učiniti da bi se ubuduće osigurao bolji pristup žena pravosuđu?
- ▶ Koje slučajeve i primjere smatram najkorisnijim za svoju praksu?

Izvori

Obrazac za završnu evaluaciju mentorstva (za mentije) – Prilog 2.

DODATNI IZVORI ZA OSMIŠLJAVANJE SESIJA

Vijeće Evrope

Materijali o ravnopravnom pristupu žena pravosuđu

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/equal-access-of-women-to-justice>

Istanbulska konvencija (tekst na svim jezicima Vijeća Evrope)

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

Izveštaji Grupe eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO)

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/>

Evropski sud za ljudska prava:

Sudska praksa (baza podataka HUDOC)

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Informativni članak o nasilju nad ženama

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Violence_Woman_ENG.pdf

Informativni članak o nasilju u porodici

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Domestic_violence_ENG.pdf

Informativni članak o ravnopravnosti polova

https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Gender_Equality_ENG.pdf

Online kursevi Evropskog programa za edukaciju o ljudskim pravima za pravne stručnjake (HELP):

<http://help.elearning.ext.coe.int>

Izvori podataka o rodnoj statistici

Izveštaji UNDP-a o ljudskom razvoju, podaci i profili država

<http://www.hdr.undp.org/en>

<http://www.hdr.undp.org/en/data>

Baza podataka UNECE-a o rodnoj statistici

<https://w3.unece.org/PXWeb/en>

<https://w3.unece.org/PXWeb/ru>

Baza podataka Svjetske banke

<https://databank.worldbank.org/source/gender-statistics>

Državne agencije za statistiku

CEDAW odbor

Opće preporuke (uključujući i preporuke o pristupu žena pravosuđu i nasilju nad ženama)

<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/Recommendations.aspx>

Sudska praksa

<https://juris.ohchr.org/en/search/results?Bodies=3&sortOrder=Date>

Video materijali

Rubrika Ravnopravnost polova - Multimediji na web stranici Vijeća Evrope

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/multimedia>

Video materijali Vijeća Evrope o nasilju nad ženama

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/>

<https://www.coe.int/en/web/human-rights-channel/domestic-violence-and-violence-against-women>

Digitalna biblioteka UN Women

<https://www.unwomen.org/en/digital-library/videos>

UN Women za Evropu i centralnu Aziju

<https://eca.unwomen.org/en/digital-library/videos>

Ravnopravnost polova (i razlika u platama na osnovu pola)

<https://www.youtube.com/watch?v=TWvJ3Dd2Y9M>

<https://www.youtube.com/watch?v=t2JBPBIFR2Y>

<https://www.youtube.com/watch?v=pF1j22x-yU8>

https://www.youtube.com/watch?v=snUE2jm_nFA

Rodni stereotipi

<https://www.youtube.com/watch?v=G3Aweo-74kY>

Rodno osviještena politika

<https://youtu.be/udSjBbGwJEg> (na engleskom jeziku)

<https://youtu.be/Dh2B7ausEJo> (na ukrajinskom jeziku)

PRILOZI

(1) Obrazac izvještaja o mentorskoj sesiji (za mentore)

(2) Obrazac za završnu evaluaciju mentorstva (za mentije)

(3) Obrazac završnog izvještaja o mentorstvu (za mentore)

**Pristup žena pravosuđu:
Ispunjavanje obaveza iz Istanbulske konvencije i drugih evropskih standarda
o ravnopravnosti polova**

OBRAZAC IZVJEŠTAJA O MENTORSKOJ SESIJI

(Prilog 1, za mentore)

Ovaj obrazac popunjavate po završetku svake mentorske sesije koju održite. Pažljivo ga pročitajte i popunite jer će se koristiti za potrebe dokumentacije o mentorskom programu. Popunjavanjem obrasca pomažete drugima da bolje razumiju vaš proces, način kako ste ovaj program prilagođavali i šta ste iz njega naučili. To je ujedno i jedinstvena prilika da kroz vaše iskustvo prepoznamo kako ga poboljšati.

Pokušajte biti konkretni kako bismo što bolje razumjeli kako se proces odvijao i sa kakvim ste se izazovima u radu sa mentijima susretali. Prije nego što upotrijebi bilo koji dio vašeg izvještaja, Vijeće Evrope će od vas za to tražiti dozvolu i omogućiti vam uređivanje tih dijelova.

Ime i prezime i država iz koje dolazite: _____

Individualna mentorska sesija Mentorska sesija održana u grupi

Ime i prezime mentija: _____

Datum i mjesto održavanja mentorske sesije: _____

Tematske cjeline / oblast na koju se sesija odnosi:

--

Sažetak konsultacija sa mentijem i vaših iskustava:

--

Ostvareni rezultati i izazovi sa kojima ste se susreli u toku konsultacija:

--

Iskustva sa predloženim metodama, prilagođavanja ili sugestije za promjenu:

Ostali komentari; važno za zapamtiti:

Sufinansira
Evropska unija

COUNCIL OF EUROPE

Sufinansira i implementira
Vijeće Evrope

EUROPEAN UNION

CONSEIL DE L'EUROPE

**Pristup žena pravosuđu:
Ispunjavanje obaveza iz Istanbulske konvencije i drugih evropskih standarda
o ravnopravnosti polova**

OBRAZAC ZA ZAVRŠNU EVALUACIJU MENTORSTVA

(Prilog 2, za mentije)

Ovaj obrazac popunjavaju svi mentiji pri kraju mentorskog programa, nakon zaključivanja sesije o ocjenjivanju. Pažljivo ga pročitajte i popunite jer će se koristiti za potrebe dokumentacije o mentorskom programu. Popunjavanjem obrasca pomažete drugima da bolje razumiju vaš proces i ono što ste iz iskustva sa mentorstvom naučili. To je ujedno i jedinstvena prilika da kroz vaše iskustvo prepoznamo kako ovaj program poboljšati.

Pokušajte biti konkretni kako bismo što bolje razumjeli kako se proces odvijao.

Ime i prezime i država iz koje dolazite: _____

Datumi odvijanja mentorskog procesa (početak i kraj) – *od prvih do posljednjih održanih konsultacija sa mentorom – može uključivati i pripremne sastanke ako smatrate da su oni bili sastavni dio procesa kroz koji ste prošli.*

A. KONTEKST

Kontekst realizacije projekta: navedite sve informacije koje se odnose na kontekst vašeg rada, a koje treba imati u vidu prilikom razmatranja vašeg izvještaja:

B. VAŠA OCJENA PROCESA

Opišite svoje iskustvo sa procesom mentorstva. Šta je na vas ostavilo najveći dojam?

Koliko je mentorski program bio koristan za vaš budući rad?

Uopće nije bio koristan Koristan u manjoj mjeri Koristan Veoma koristan

Ako želite, napišite svoj komentar:

Ocijenite navedene aspekte mentorskog programa:

Primjenjivost obrađenih tema

Loše Zadovoljavajuće Dobro Vrlo dobro

Podrška mentora

Loše Zadovoljavajuće Dobro Vrlo dobro

Vrijeme izdvojeno za praktične vježbe

Loše Zadovoljavajuće Dobro Vrlo dobro

Trajanje mentorskog programa bilo je odgovarajuće

Loše Zadovoljavajuće Dobro Vrlo dobro

Navedite svoje mišljenje:

Mentorski program omogućio mi je poboljšanje stručnosti u pitanjima koja se tiču pristupa žena pravosuđu i borbe protiv nasilja nad ženama.

Uopće se ne slažem Ne slažem se Ne znam Slažem se U potpunosti se slažem

Usvojio/usvojila sam nova znanja koja ću primjenjivati u radu.

Uopće se ne slažem Ne slažem se Ne znam Slažem se U potpunosti se slažem

Motiviran/motivirana sam da svojim kolegama poslužim kao osoba za konsultacije u vezi sa obrađenim temama.

Uopće se ne slažem Ne slažem se Ne znam Slažem se U potpunosti se slažem

Ako želite, napišite svoj komentar:

Navedite sve teme za koje smatrate da nisu, a trebale su biti, obuhvaćene mentorskim programom, ili kojima je trebalo posvetiti više vremena:

Dodatni prijedlozi za poboljšanje (sadržaja ili organizacije sličnih procesa):

Zahvaljujemo na komentarima!

**Pristup žena pravosuđu:
Ispunjavanje obaveza iz Istanbulske konvencije i drugih evropskih standarda
o ravnopravnosti polova**

OBRAZAC ZAVRŠNOG IZVJEŠTAJA O MENTORSTVU

(Prilog 3, za mentore)

Ovaj obrazac popunjavate pri kraju mentorskog programa, nakon zaključivanja sesije o ocjenjivanju sa mentijima. Pažljivo ga pročitajte i popunite jer će se koristiti za potrebe dokumentacije o mentorskom programu. Popunjavanjem obrasca pomažete drugima da bolje razumiju vaš proces, način kako ste ovaj program prilagođavali i šta ste iz njega naučili. To je ujedno i jedinstvena prilika da kroz vaše iskustvo prepoznamo kako ga poboljšati.

Pokušajte biti konkretni kako bismo što bolje razumjeli kako se proces odvijao i da li ste se u radu sa mentijima susretali sa nekim izazovima. Prije nego što upotrijebi bilo koji dio vašeg izvještaja, Vijeće Evrope će od vas za to tražiti dozvolu i omogućiti vam uređivanje tih dijelova.

Ime i prezime, organizacija, država iz koje dolazite: _____

Ime i prezime mentija: _____

Datumi odvijanja mentorskog procesa (početak i kraj) – od prvih do posljednjih održanih konsultacija sa mentijem – može uključivati i pripremne sastanke ako smatrate da su oni bili sastavni dio procesa kroz koji ste prošli.

A. KONTEKST

Kontekst realizacije projekta: opišite aspekt konteksta svog rada koji treba imati u vidu pri razmatranju vašeg izvještaja:

B. POLAZNICI

Polaznici: S kim ste radili?

Brojevi: Navedite podatke o vašim mentijima

Mentiji	Kvalifikacije (sudija, tužilac)	Ukupan broj održanih konsultacija	Glavni cilj, obrađene tematske cjeline

C. GLAVNE MENTORSKE AKTIVNOSTI

Opišite glavne aktivnosti u okviru procesa. Opis treba uključivati sljedeće:

- ▶ Na koji način i kada su se odvijali mentorski procesi (individualne konsultacije vs konsultacije u grupi, iskustva sa pomaganjem u odvijanju mentorskog procesa);
- ▶ Iskustva sa metodologijom i metodama;
- ▶ Koji su bili najznačajniji rezultati mentorskog procesa u smislu promjene koju ste uočili kod mentija?

D. PRISTUP PRAVOSUĐU

Koje teme su obrađene u toku procesa i na koji način?

<p><i>Sesije predložene u Priručniku:</i></p> <p><i>Označite kvačicom sesije koje ste održali u okviru procesa u kojem ste učestvovali</i></p>	☐ <i>Zašto me se tiče pristup žena pravosuđu?</i> ☐ <i>Ako je pravda „slijepa“ nije rodno neosjetljiva</i> ☐ <i>Istraživanje prepreka u pristupu žena pravosuđu</i> ☐ <i>Pristup pravosuđu u slučajevima nasilja nad ženama</i> ☐ <i>Primjena međunarodnog prava o pravima žena u domaćim sudovima</i> ☐ <i>Rad sa sudskom praksom</i> ☐ <i>Šta se može poduzeti na otklanjanju rodni stereotipa u sudskim procesima?</i> ☐ <i>Primjena rodno osjetljivih praksi u realnom životu</i> ☐ <i>Završetak, ocjena i budući koraci</i> ☐ <i>Ostale teme ili oblasti koje ste istraživali:</i>
--	--

Na koji način ste obradili različite teme/sesije (koje ste označili u gornjoj tabeli)? Kakva su vaša iskustva sa tim temama? Opišite izmjene koje ste napravili (npr. dodatni materijali, posvećivanje pažnje drugim pitanjima u okviru teme i slično).

Navedite početne ciljeve mentorstva koje ste sa svakim mentijem odredili na početku procesa.

<i>Menti:</i>	<i>Ciljevi mentorstva::</i> ▶ ... ▶ ... ▶ ...
<i>Menti:</i>	<i>Ciljevi mentorstva::</i> ▶ ... ▶ ... ▶ ...
<i>Menti:</i>	<i>Ciljevi mentorstva::</i> ▶ ... ▶ ... ▶ ...

Ovaj projekat doprinio je boljem pristupu žena pravosuđu u sljedećem:

E. REZULTATI – IZVORI I TEŠKOĆE

Navedite koji su, po vašem mišljenju, najuspješniji ishodi/uticaji mentorskog procesa.

Budite što konkretniji.

U kolikoj mjeru su ostvareni rezultati bili u skladu sa vašim očekivanjima i planovima?

Navedite da li su ostvareni svi vaši planirani ciljevi i da li je bilo nekih neočekivanih rezultata.

Da li ste u toku mentorskog procesa nailazili na teškoće? Ako jeste, koje? Kako ste ih prevazišli?

Navedite konkretne primjere...

F. PRAĆENJE I ODRŽIVOST

Da li ste planirali praćenje mentorskog procesa nakon njegovog završetka?

Navedite konkretne primjere i planove svojih mentija.

G. O VAMA

Dovršite sljedeće rečenice:

Kao mentor u ovom programu, naučio/naučila sam da...

Najveća motivacija koja me je u toku mentorstva pokretala bila je...

Kao mentoru najteže mi je bilo...

Zahvaljujući mentorstvu sam...

H. DODATNI KOMENTARI

Navedite sve komentare i/ili povratne informacije koje nisu obuhvaćene prethodnim pitanjima:

Ova publikacija je pripremljena uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope. Sadržaj je isključiva odgovornost autora/autorke i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ili Vijeća Evrope.

Zemlje članice Evropske unije odlučile su da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija poklanja posebnu pažnju razmjeni postignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Vijeće Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Sufinansira
Evropska unija

COUNCIL OF EUROPE

Sufinansira i
implementira Vijeće Evrope